

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

Kraków, 28.01.2019r.

OPINIA

Niniejsza opinia została sporządzona w ramach projektu: „Planowanie przestrzenne jako narzędzie ochrony przyrody w Karpatach”, na podstawie umowy nr KP/01/2019 z dnia 14 stycznia 2019r. Opinia została sporządzona w oparciu o obowiązujące przepisy prawa, w tym m.in. o Ustawę z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U.2018 poz.1945), Ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. *prawo ochrony środowiska* (Dz. U. 2001 Nr 62 poz. 627), Ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody* (Dz. U. Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880), Ustawę z dnia 3 października 2008r. *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. 2008, Nr 199, poz.1227) oraz o Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. *w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko* (Dz.U.2016.71). Celem niniejszej opinii jest zweryfikowanie spójności i przydatności dokumentów planistycznych jako narzędzi ochrony przyrody i krajobrazu w obszarach karpackich. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, iż opinia dotycząca dokumentów planistycznych, w całości obejmuje zagadnienia związane z planowaniem przestrzennym, natomiast ze względu na zaistniałą potrzebę wyszczególnienia zapisów związanych z ochroną przyrody i krajobrazu oraz zagadnień bezpośrednio dotyczących parametrów i możliwości zagospodarowania przestrzeni podzielono niniejsze opracowanie na trzy działy tematyczne: krajobrazowy, przyrodniczy i planistyczny.

Ocenie poddano przede wszystkim Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Jeleśnia, które zostało przyjęte uchwałą Nr XVI/119/08 z dnia 12 lutego 2008 ze zmianami Uchwały Nr XLV/278/2014 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 28 lutego 2014 roku jest obecnie jest ono aktualnym dokumentem w Gminie. Jednakże rada gminy podjęła uchwałę nr XLII/249/2017 z dnia 1 grudnia 2017 r. w sprawie przystąpienia do sporządzania zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jeleśnia dla obszaru sołectwa Jeleśnia. Jako materiał porównawczy wykorzystano dokumenty planistyczne dostępne w Biuletynie Informacji Publicznej do dnia 26.02.2019.

Gmina Jeleśnia jest to gmina wiejska, zlokalizowana w województwie śląskim, w powiecie żywieckim. Zamieszkuje tu obecnie około 13 tysięcy osób, przy gęstości zaludnienia 78 os/km²¹. Gmina Jeleśnia położona jest w południowo - wschodniej części powiatu Żywieckiego w obszarze wpływu miasta powiatowego - Żywca. Gmina graniczy z gminą Koszarawa, Świnna, Radziechowy Wieprz, Węgierska Górka, Ujsoły, Lachowice i Zawoja. Południową granicę Gminy

¹ Wg. GUS, dane dostępne w Internecie: http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Jeleśnia, dostęp dnia [26.02.2019r.]

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

stanowi granica z Republiką Słowacką. Obszar gminy Jeleśnia w całości pokryty jest Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego (2008r.)

W celu sprawdzenia spójności obowiązującego Studium z dokumentami nadrzędnymi, których ustalenia muszą uwzględniać zarówno Studium jak i plany miejscowe, w tym zakresie analizie poddano: m.in. Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (M.P. z 2012 r. poz. 252), Plan zagospodarowania przestrzennego województwa Śląskiego², Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2020”, przyjętego przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą Nr III/47/1/2010 na posiedzeniu w dniu 17 lutego 2010 roku, strategii zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego powiaty Żywieckiego na lata 2006-2020 oraz szereg dokumentów wymienionych w części dotyczącej zagadnień planistycznych.

Punktem wyjścia dla weryfikacji zapisów dotyczących ochrony przyrody i krajobrazu była analiza opracowania Program Ochrony Środowiska dla Gminy Jeleśnia z Grudnia 2006³, zawierającego istotne dla niniejszej opinii informacje (zgodnie z art. 72 ustawy prawo ochrony środowiska). Ponadto przeanalizowano zapisy Prognozy oddziaływania na środowisko Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

Dokumenty planistyczne poddane ocenie pod względem zapisów dotyczących ochrony przyrody i krajobrazu oraz pod względem spójności z dokumentami nadrzędnymi

- Stadium Nr XVI/119/08 z dnia 12 lutego 2008 ze zmianami Uchwały Nr XLV/278/2014 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 28 lutego 2014 roku.

Lista miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących w obszarze administracyjnym gminy Jeleśnia:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Korbielów, Uchwała nr VII/62/2011 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 30 czerwca 2011r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Korbielów w gminie Jeleśnia
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Pewel Wielka, Uchwała nr VII/61/2011 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 30 czerwca 2011r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Pewel Wielka w gminie Jeleśnia.

² Obowiązujący Plan został uchwalony w 2004 r. W 2010 r. dokonano częściowej zmiany Planu polegającej na uszczegółowieniu zapisów dotyczących MPL „Katowice” w Pyrzowicach. W 2013 r. przeprowadzono okresową ocenę aktualności Planu, która wykazała, że Plan wymaga aktualizacji ze względu na zmieniające się uwarunkowania przestrzenne, nowe edycje strategicznych dokumentów krajowych i regionalnych. Dodatkowo nastąpiły zmiany w przepisach prawa zmiana ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zmiana ustawy o prowadzeniu polityki rozwoju, która obligowała samorząd województwa do dokonania zmiany planu do kwietnia 2016 r.

³ Ekofizjografia Gminy Jeleśnia wykonana na potrzeby Studium w 2015 r.;

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Jeleśnia- sołectwo Korbielów, Uchwała nr VII/62/2011 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 30 czerwca 2011r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Korbielów w gminie Jeleśnia

ZAGADNIENIA KRAJOBRAZOWE

Informacje i wskazania dotyczące zagadnień krajobrazowych na podstawie Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Jeleśnia.

W odniesieniu do zagadnień krajobrazowych, niezmiernie istotne jest, że obszar Gminy Jeleśnia zostały ustanowione przestrzenne obszary ochrony przyrody takich jak, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe oraz otulina parku krajobrazowego.

„Gmina Jeleśnia położona jest w południowo - wschodniej części powiatu Żywieckiego w rejonie oddziaływania miasta Żywiec. Gmina Jeleśnia od wschodu graniczy z gminą Koszarawa, od zachodu z gminami Świnna, Radziechowy Wieprz i Węgierska Górka. Od południa z gminą Ujsoły, a od północy z gminami należącymi do województwa małopolskiego Lachowice i Zawoja. Południową granicę Gminy stanowi granica z Republiką Słowacką. W skład Gminy wchodzi 8 sołectw, są to: Jeleśnia, Sopotnia Wielka, Pewel Wielka, Krzyżowa, Sopotnia Mała, Korbielów, Mutne i Krzyżówki.

Przeważająca część obszaru Gminy leży w Beskidzie żywieckim, pozostała część w Beskidzie Średnim. Gmina Jeleśnia posiada połączenia drogowe z miastami żywiec –12 km, Bielsko-Biała – 25 km, Katowice – 88 km, Kraków 117 km. oraz Republiką Słowacką drogą krajową nr 945 żywiec – Granica Państwa. Połączenia kolejowe zapewnia linia kolejowa relacji Sucha Beskidzka –żywiec ze stacją PKP w Jeleśni.

Teren Gminy leży w całości w obrębie nasunięcia jednostki magurskiej, która należy do Karpat Zewnętrznych. Osady te reprezentowane są przez piaskowce oraz łupki. Łupki i piaskowce budują wszystkie pasma górskie obszaru Gminy. Utwory okrywowe na wzniesieniach to gliny ciężkie i ilaste o niewielkiej miąższości, z dużą zawartością rumoszu skalnego. Ukształtowanie powierzchni według podziału fizyczno-geograficznego Kondrackiego (1986) stanowi, że Gmina znajduje się w całości na obszarze pod prowincji Zewnętrzne Karpaty Zachodnie, makroregion Beskidy Zachodnie. W części Gmina leży w obrębie mezoregionu Beskidu żywieckiego i mezoregionu Makowskiego, część północno wschodnia Gminy – Jeleśnia, Mutne, Pewel Wielka. Pod względem morfologicznym obszar gminy dzieli się na część górską, pogórską i dolinno-kotlinową. Do części górskiej zaliczamy Beskid żywiecki, grupę Pilska, Pasma Babiogórskie ciągnące się od przełęczy Glinne po szczyt Mędralowa. Część pogórska obejmuje północną część Gminy należy tu wymienić „pasma” Lasku i Pasma Pewelskie wchodzące w skład Beskidu Średniego oraz należące do Beskidu żywieckiego grzbiety Grapy i Kiczory. Część dolinno-

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

kotlinowa obejmuje szerokie doliny potoków Koszarawa, Sopotnia Mała i Wielka oraz Kamienna, które łączą się w kotlinie śródgórskiej. Pozostałe doliny są typowymi dolinami potoków górskich charakteryzujące się stromymi zboczami oraz wąskim i płaskim dnem. Występowanie gleb jak i ich rozwój na terenie Gminy uzależniony jest od występującej skały macierzystej. Występują tu średnio głębokie i głębokie gleby gliniaste, gleby piaszczyste i piaszczysto-gliniaste oraz mady występujące w rejonie rzek i potoków. Pod względem przydatności rolniczej są to gleby klas III do VI zarówno dla gruntów ornych jak i użytków zielonych. Najwięcej jest gleb klasy bonitacyjnej IV i V.1

Z uwagi, że Gmina leży w terenach górskich o dużym zróżnicowaniu terenu wyróżniamy cztery piętra klimatyczne, są to: piętro umiarkowanie ciepłe obejmujące Kotlinę Jeleśniańską, Dolinę Koszarawy. Są to tereny obejmujące dolne partie stoków do 650-740 m npm, w zależności od ekspozycji terenu. Średnia temperatura roczna to 6 do 8 o C, piętro umiarkowanie chłodne obejmujące stoki, grzbiety i niższe wierzchołki górskie do ok. 1050 m npm na stokach północnych. Średnia temperatura roczna dla tego piętra wynosi 4 – 6o C, piętro chłodne obejmujące najwyższe grzbiety i wierzchołki pasm Pilska, Lipowskiej i Romanki. Średnia temperatura to 2 – 4 o C, piętro bardzo chłodne obejmujące szczyt Pilska powyżej 1400 m npm z temperaturą roczną 2 – 4 o C. ”⁴ Opracowanie w/w wskazuje, że tereny Gminy Jeleśnia są to tereny zróżnicowane zarówno pod względem flory, budowy morfologicznej, jak i ukształtowania terenu. Tereny w dużej mierze malownicze, istotne zarówno ze względów krajobrazowych jak i przyrodniczych jest zapis: „(...) Warunki klimatyczne są silnie modyfikowane przez rzeźbę terenu oraz nasłonecznienie. W terenie tym więcej słabe wiatry dlatego też występują tu niekorzystne warunki dla rozpraszania zanieczyszczeń. Suma opadów wynosi od ok. 900 mm w Jeleśni do około 1150 mm na stokach Pilska a opady są częste i dosyć obfite. Maksymalna intensywność opadów przypada na miesiąc lipiec a minimum opadów na miesiąc styczeń. Pokrywa śnieżna utrzymuje się od ok. 100 dni w dolinie Koszarawy, do ok. 150 dni powyżej 1000 m npm na północnych stokach górskich.”⁵

Opracowanie wskazuje również iż zróżnicowana morfologia terenu jest istotnym elementem rozwoju gospodarczego gminy. Powabny krajobraz i interesująca przyroda jest powodem intensywnej eksploracji turystycznej tego terenu. Niezależnie od tego jest fakt połączenia w obszarze Żywieckiego Parku Krajobrazowego: „Urozmaicona rzeźba terenu i zróżnicowane pokrycie terenu decyduje o dużej atrakcyjności danego obszaru. Roślinność obszaru jest bardzo mocno zróżnicowana, co wynika przede wszystkim z różnorodności klimatycznej i rzeźby terenu. Występują tutaj naturalne zbiorowiska leśne koncentrujące się głównie w masywie Pilska gdzie zachowały się bory górnoeregłowe, zespół kosodrzewiny oraz zespoły leśne spotykane na obszarze żywieckiego Parku Krajobrazowego. Naturalna rzeźba terenu oraz liczne potoki z

⁴ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Jeleśnia-2004

⁵ ibidem

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

zadrzewieniem dodatkowo uatrakcyjniają teren Gminy. Na terenie Gminy istnieje dobrze rozwinięta baza noclegowa i gastronomiczna składająca się z 30 pensjonatów oraz 60 kwater prywatnych dających łącznie około 3500 miejsc noclegowych. Połowa miejsc noclegowych usytuowana jest w Korbielowie, gdzie znajduje się 12 wyciągów narciarskich. Wypoczynek związany jest przede wszystkim z sezonem zimowym i trasami narciarskim Pilska. Gmina powinna propagować wśród właścicieli pensjonatów także turystykę w okresie letnim gdyż brak jest tej infrastruktury oraz pól namiotowych do obsługi ruchu turystycznego. Pozwoliło by to przynieść dochód gospodarstwom domowym oraz przyczyniło się do rozwoju turystyki i rekreacji w Gminie.⁶

W zakresie uwarunkowań historycznych występują zapisy dotyczące obiektów zabytkowych: „Na terenie Gminy usytuowane są obiekty i wpisane do rejestru zabytków, są to:

Karczma – nr rejestru A-427/86,

Kościół św Wojciecha – nr rejestru A-455/86,

Plebania – nr rejestru A-456/86.

Do obiektów i zespołów zabytkowych należą również układy osadnicze stanowiące teren ochronny żywieckiego Parku Krajobrazowego do których należy Sopotnia Wielka. Ponadto do zespołów o szczególnej wartości zabytkowej zaliczyć można:

zespół w centrum Jeleśni, obejmujący karczmę z placem i studnią z 1776 r., kościół parafialny św. Wojciecha z plebanią i ogrodem z przełomu XIX i XX w., zabudowę w rejonie rynku i rozwidlenia dróg. W Sopotni Wielkiej układ przestrzenny składający się z drewnianej zabudowy i otaczającymi go polami. Skupiska zagród drewnianych w Korbielowie Dolnym i Kamiennej. Zagrody drewniane wraz z kapliczką oraz polami w Korbielowie Górnym. Wyodrębniono także charakterystyczne zespoły dla gospodarki pasterskiej Beskidu żywieckiego z zespołem hal oraz szałasów i letnich zagród.”⁷

Weryfikacja zapisów

Zapisy Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jeleśnia Nr XVI/119/08 z dnia 12 lutego 2008 ze zmianami Uchwały Nr XLV/278/2014 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 28 lutego 2014 roku. dotyczące ochrony krajobrazu w obszarze Gminy:

Część I: Uwarunkowania

„Identyfikacja „zewnętrznych” uwarunkowań rozwoju została dokonana w oparciu o „Koncepcję zagospodarowania przestrzennego kraju Polska 2000+”, materiały do Studium zagospodarowania województwa, oraz zalecenia organów, właściwych do uzgadniania opracowań planistycznych (wg art.6 pkt. 3 i art. 18 pkt. 2 ustawy o zagospodarowaniu

⁶ ibidem

⁷ ibidem

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

przestrzennym). Opracowania j.w. pozwalają na ogólne określenie roli gminy i jej pożądaných funkcji w strukturze funkcjonalno-przestrzennej kraju i regionu. Południowo-wschodnia, górską część województwa śląskiego, w obrębie której leży gmina Jeleśnia, traktowana jest jako strefa o dominacji funkcji ekologicznej (ochronnej i środowisko-twórczej) oraz turystycznej. (...)Obszar gminy odgrywa szczególnie ważną rolę w projektowanym „krajowym systemie obszarów chronionych”, określonym między innymi w materiałach do planu regionalnego. Na jej terenie występują obszary i elementy podlegające szczególnym formom ochrony na podstawie art. 13 ustawy z dnia 16.10.1991 r. ustawy o ochronie przyrody, jak i przewidziane do wprowadzenia w oparciu o tę ustawę. Około 46% powierzchni gminy leży w obrębie Żywieckiego Parku Krajobrazowego (w tym 141 ha stanowią rezerwaty przyrody, a ponad 7 ha użytki ekologiczne), natomiast pozostały teren objęty jest „strefą ochronną” Ż.P.K. lub stanowić ma „obszar chronionego krajobrazu”. Podstawę dla wprowadzenia tak wysokiego stopnia ochrony stanowią najwyższe w skali województwa, fragmentarycznie unikalne, walory górskiego środowiska przyrodniczego, a także stosunkowo dobrze zachowane elementy krajobrazu kulturowego. Istotne znaczenie ma tutaj sąsiedztwo Babiogórskiego Parku Narodowego.”⁸

Jak widać, w zacytowanym fragmencie, już w części Studium dotyczącej uwarunkowań, Autorzy dokumentu przykładają szczególną uwagę do istniejących wartości krajobrazowych oraz charakteru gminy. Ze względu na strukturę omawianych miejscowości szczególną częścią zagadnień związanych z ochroną krajobrazu będą tu walory krajobrazowe.

Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju przewiduje równocześnie utworzenie krajowego systemu obszarów chronionych i powiązanie go z systemem europejskim „ECONET” oraz NATURA w formie spójnej struktury, tworzącej sieć wiążącą obszary najmniej przekształcone przyrodniczo w skali Europy. Sieć ta - zgodnie z przyjętymi międzynarodowymi kryteriami i standardami - zapewnić ma m.in. lepszą ochronę gatunków i siedlisk o szczególnym znaczeniu oraz ułatwienie rozprzestrzeniania się migracji gatunków na naszym kontynencie przez zachowanie obszarów, stanowiących drogi migracji. Realizacja tej polityki jest możliwa poprzez zapisy w studium:

„(...)– Europejska sieć ekologiczna składa się z obszarów węzłowych (w tym biocentrów i stref buforowych), korytarzy ekologicznych i obszarów wymagających unaturalnienia. Ma strukturę hierarchiczną, to znaczy elementy j.w. mogą być wyróżniane na różnych poziomach: lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym. W sieci wykorzystuje się istniejące obszary chronione, przewidując w razie potrzeby ich rozszerzenie. Projekt Krajowej Sieci Ekologicznej „ECONET-PL.” opracowano w uzgodnieniu z Czechami, Słowacją i Węgrami. Według opracowania j.w. gmina Jeleśnia leży w „obszarze węzłowym” o znaczeniu międzynarodowym,

⁸ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jeleśnia Nr XVI/119/08 z dnia 12 lutego 2008 ze zmianami Uchwały Nr XLV/278/2014 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 28 lutego 2014 roku- Uwarunkowania Rozwoju Gminy, s.6

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

w tym przeważająca powierzchnia ma charakter „biocentrum”. Szczególne znaczenie ma „równoleżnikowy” korytarz ekologiczny łączący chronione obszary ŻPK i BPN, stanowiące „biocentra”. – Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, występującym w sposób spójny pod względem metodycznym i organizacyjnym na terytorium wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. Celem utworzenia sieci Natura 2000 jest zachowanie zarówno zagrożonych wyginięciem siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt w skali Europy, ale też typowych, wciąż jeszcze powszechnie występujących siedlisk przyrodniczych. Podstawą prawną tworzenia sieci Natura 2000 jest dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków i dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, które zostały wprowadzone do polskiego prawa, głównie do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody. Sieć Natura 2000 tworzą dwa typy obszarów: - obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO), - specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO). W rejestrze Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych NATURA 2000 Ministerstwa Środowiska wśród obszarów z terenu województwa śląskiego na terenie gminy występują obszary „Beskid Żywiecki PLH240006” i „Beskid Żywiecki PLB240002”.⁹

Położenie gminy w obszarze źródłiskowym, dostarczającym znaczną część wody pitnej dla województwa śląskiego, wyznacza jej istotną rolę w gospodarce wodnej makroregion. Elementami spójności dokumentów są zapisy dotyczące ochrony terenów źródłiskowych oraz zlewni rzek Koszarawa i Soła dotyczące:

„- Gmina (z wyłączeniem Pewli Wielkiej) leży w zasięgu udokumentowanych zbiorników wód podziemnych - w tym trzeciorzędowego GZWP-Trz 1 (Nr 445 - Zbiornik Warstw Magura), zaliczonego do grupy Głównych Zbiorników Wód Podziemnych w skali kraju oraz czwartorzędowego QIII (Nr 446 - „Dolina rzeki Soły), to jest w „Obszarze Wysokiej Ochrony”.

- Równocześnie cała gmina znajduje się w „strefie ochrony pośredniej powierzchniowej z rzeki Koszarawy dla aglomeracji żywieckiej ustanowionej Rozporządzeniem Nr 27/2012 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie z dnia 27 grudnia 2012 roku, które weszło w życie 1 stycznia 2013 roku i dla całej jednostki obowiązują ograniczenia, zakazy i nakazy jak dla strefy.”

Omówione wyżej walory i zasoby środowiska naturalnego, kierunki polityki przestrzennej państwa oraz „strefowe” zasady zagospodarowania regionu zobowiązują do szczególnego przestrzegania uwarunkowań, wynikających z ustawowego obowiązku stosowania w planowaniu zasady „rozwoju zrównoważonego” i wymagań w zakresie ochrony środowiska, ładu przestrzennego i krajobrazu. Walory przyrodnicze i turystyczne obszaru powinny być tu traktowane jako chronione dobro narodowe i decydować o specjalizacji gminy w skali regionu.

⁹ Ibidem s.7

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

Pozostałe funkcje gospodarcze (o skali lokalnej) muszą być ograniczone w stopniu zapewniającym nienaruszalność walorów środowiska naturalnego i wartości kulturowych. W warunkach gminy oznacza to w szczególności:

*„– obowiązek ścisłego przestrzegania przepisów określonych w ogólnie obowiązujących ustawach i normatywach, związanych z ochroną środowiska,
– obowiązek uwzględnienia w studium „stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego”, wynikający z ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, oznacza m. innymi dostosowanie rozwoju gminy do przyjętych zasad polityki przestrzennej państwa i regionu w zakresie określonym w koncepcji „ECONET-PL.” i „NATURA” oraz ustawie o ochronie przyrody. W przypadku gminy Jeleśnia szczególnie ważne jest utrzymanie walorów „obszaru węzłowego” - w tym „biocentrum” o znaczeniu międzynarodowym oraz „korytarzy ekologicznych”, a zwłaszcza korytarza łączącego ŻPK i BPN. Oznacza to w praktyce konieczność powstrzymania procesu dalszego rozpraszania sieci osadniczej, a zwłaszcza niedopuszczenie do tworzenia „barier” przecinających korytarze ekologiczne. Zasady te w znacznej mierze spójne są z ustaleniami dotyczącymi ochrony Ż.P.K., – bezwzględny obowiązek wprowadzenia do „studium” i planów miejscowych zasad ochrony, obowiązujących na obszarach: rezerwatów przyrody, użytków ekologicznych, Żywieckiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny (strefy ochronnej), z systemu Natura 2000: specjalnego obszaru ochrony siedlisk - SOO „Beskid Żywiecki PLH240006” i obszaru specjalnej ochrony ptaków „Beskid Żywiecki PLB240002” oraz korytarza ekologicznego o znaczeniu międzynarodowym, łączącego obszary ŻPK, BPN i obszary chronione po stronie słowackiej,
– w obrębie „korytarza ekologicznego” należy wprowadzić zasady obowiązujące dla „obszarów chronionego krajobrazu”,
– obowiązek szczególnej ochrony zasobów wodnych, co powoduje, że dalszy rozwój mieszkalnictwa i funkcji gospodarczych uwarunkowany jest od rozwiązania problemu odprowadzania i neutralizacji ścieków. (Uwaga: przy opracowaniu niniejszego studium uwzględniono uszczegółowione ustalenia regulacyjne, zawarte w projekcie „Planu ochrony Ż.P.K.”, zróżnicowane dla poszczególnych stref i kategorii ochronnych w Parku - co pozwoliło m.in. wprowadzić w jego granicach tereny dla bazy noclegowej poza strefą A - ochrony walorów przyrodniczych oraz w obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Jeleśnia w granicach administracyjnych).”¹⁰*

Gmina Jeleśnia w przeważającej części leży w granicach Żywieckiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny, utworzonych na podstawie Uchwały W.R.N. z dnia 13.06.1986r. i Rozporządzenia Nr 7/98 Wojewody Bielskiego z dnia 20.05.1998r. (Dz. U. Woj. bielskiego nr 8/98). W studium pojawiły się zapisy dotyczące tego zagadnienia:

¹⁰ Ibidem s.8

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

„– Park jest obszarem prawnie chronionym, w obrębie, którego można jednak prowadzić racjonalną działalność gospodarczą uwzględniając dotychczasowy stan zagospodarowania i użytkowania terenów. W przypadku Ż.P.K. uchwała w sprawie utworzenia parku uznaje „potrzeby racjonalnie pojętej turystyki, sportu i rekreacji”, jako jeden z celów jego istnienia. Strefa ochronna (otulina) ma zabezpieczać park przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych, spełniając równocześnie rolę zaplecza przestrzennego i turystyczno - usługowego.”¹¹

Pojawiły się również zapisy uszczegóławiające wytyczne ochrony przyrodniczo krajobrazowej. Warto zauważyć że w każdej z wymienionych powyżej stref ochronnych Autorzy Studium zwracają szczególną uwagę na ochronę istniejących zasobów przyrodniczych i krajobrazowych, zapisując konieczność ochrony ukształtowania terenu, jak i zieleni:

„-W Planie ochrony Żywieckiego Parku Krajobrazowego” w miejsce dotychczasowych jednolitych ustaleń obowiązujących na terenie całego parku wprowadzono podział na strefy:

A - strefa ochrony walorów przyrodniczych, której podstawową funkcją jest zachowawcza lub czynna ochrona zasobów naturalnych. W strefie tej dopuszcza się ściśle określone formy użytkowania gospodarczego, jak gospodarka leśna, rolna i turystyka z ograniczonymi urządzeniami. Obowiązują tu m.in. zakazy budowy obiektów kubaturowych za wyjątkiem schronisk turystycznych i budynków związanych z obsługą parku oraz przejścia granicznego, budowy nowych dróg kołowych, kolei linowych, nowych wyciągów narciarskich i tras zjazdowych na terenach pokrytych zwartym lasem lub w przypadkach wymagających wycięcia znacznej ilości drzew bądź mogących uszkodzić chronione ekosystemy. W obrębie strefy wyodrębniono szczególnie chroniony obszar „Ar”, na którym koncentrują się tereny i elementy o najwyższych walorach przyrodniczych - w tym rezerwaty przyrody.

B - Strefa ochrony walorów krajobrazowych, której funkcją jest zachowanie walorów widokowych i kulturowych, szczególnie charakterystycznych dla krajobrazu wiejskiego Żywiecczyny. W strefie tej utrzymuje się tradycyjne funkcje gospodarcze, ograniczając możliwość rozwoju form działalności kolidujących z zasadami ochrony - m.in. wyznaczania w planach miejscowych nowych terenów, nie związanych kompozycyjnie z strukturą istniejącą. Projekt „planu ochrony” wprowadza zmianę do obowiązujących zasad ochronnych parku, dopuszczając lokalizację bazy noclegowej turystyki - w tym pensjonatów do 30 miejsc. Jest to szczególnie ważne w przypadku osiedli położonych w granicach parku, a zwłaszcza dla Sopotni Wielkiej.

C - Strefa ochrony walorów kulturowych obejmuje wydzielone enklawy, obejmujące zespoły zabudowy wiejskiej z dobrze zachowanym układem przestrzennym, dużą ilością obiektów zabytkowych oraz tradycyjnym rozłogiem pól. W strefie tej obowiązuje m.in. opracowanie

¹¹ Ibidem s.11

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

miejscowych planów w pierwszej kolejności i uzgadnianie projektów architektonicznych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

D - Strefa (pasma) powiązań ekologicznych - obejmuje głównie doliny rzek i potoków w obrębie niezabudowanej terasy łęgowej - w tym koryta rzeki, kamieńce, nieużytki, lasy łęgowe, zakrzewienia, łąki i pastwiska. Jej funkcją jest stworzenie warunków swobodnej migracji gatunków pomiędzy poszczególnymi częściami Parku i obszarami sąsiadującymi. Obowiązuje zakaz działań powodujących przegradzanie lub zawężanie strefy.

-Ustalenia „Planu ochrony Ż.P.K.” są wiążące przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów w jego granicach. Plan ochrony zobowiązuje m.in. do opracowania planów j.w. dla całego obszaru Parku i otuliny do końca 2001r. Plany miejscowe wymagają uzgodnienia z Dyrektorem Zespołu Śląskich Parków Krajobrazowych.

W oparciu o ustawę „o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami” ochronie prawnej podlegają obiekty wpisane do rejestru zabytków, jak również „inne, jeśli ich charakter zabytkowy jest oczywisty”. Ustawa przewiduje następujące formy ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z art. 19 ww. ustawy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego należy uwzględniać ochronę: zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, parków kulturowych oraz innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. Do zabytków nieruchomości zalicza się nie tylko pojedyncze dzieła architektury i budownictwa, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody czy miejsca upamiętniające historyczne wydarzenia, ale również układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły budowlane i krajobrazy kulturowe. Ustawa zakazuje prowadzenia robót, mogących przyczynić się do zeszpecenia otoczenia zabytku nieruchomego lub widoku na ten zabytek Chroniąc zasoby dziedzictwa kulturowego gminy Jeleśnia ściśle wiąże zapisami z ochroną krajobrazu gminy. Jak podano w Studium:

„Zasady ochrony zabytków nieruchomości. – Aktualnie w gminie Jeleśnia występują następujące zabytki chronione w formie wpisu do rejestru zabytków:

Karczma - Jeleśnia - nr rejestru A-427/86

Kościół św. Wojciecha- Jeleśnia - nr rejestru A-455/86

Plebania- Jeleśnia - nr rejestru A-456/86

Nadleśnictwo Dóbr Habsburgów - Przyborów - nr rejestru A-610/88

– Jako obiekty o lokalnej wartości kulturowej objęte ochroną konserwatorską należy traktować również wszystkie wymienione w „Gminnej Ewidencji Zabytków” dla gminy Jeleśnia (w załączeniu - 595 obiektów). Spis jest aktualny i poza obiektami o wartościach lokalnych obejmuje również obiekty wpisane do rejestru zabytków WKZ (4 obiekty), cmentarze (4) oraz stanowiska archeologiczne (32 obiekty). Ponieważ zmieniła się częściowo numeracja budynków, a mapa Studium nie zawiera numerów działek ewidencyjnych identyfikacja miejsc lokalizacji jest

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

niemożliwa. Spis nie obejmuje zespołów i obiektów związanych z gospodarką pastersko-polaniarską. – W gminie, poza obiektami wcześniej wymienionymi, nie występują zabytkowe układy ruralistyczne wpisane do rejestru zabytków. W materiałach planistycznych wskazano jednak zespoły zabudowy o wartościach kulturowych, a zasady ich ochrony i zasięg zostały określone w planie miejscowym uzgodnionym z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W nowych planach zagospodarowania przestrzennego powinny być uwzględnione uwarunkowania konserwatorskie określone w piśmie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Katowicach - Delegatura w Bielsku - Białej, z dnia 3 lipca 2008 roku nr B-NR/ED/4163/716/61/08 w sprawie wniosków konserwatorskich do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Jeleśnia.

– Obowiązek ochrony obiektów i zespołów zabytkowych wynika również z ustaleń dotyczących ochrony Żywieckiego Parku Krajobrazowego i jego Strefy Ochronnej (otuliny). W tym celu charakterystyczne układy osadnicze jak Sopotnia Wielka zostały w całości włączone do Parku, a pozostałe znalazły się w jego strefie ochronnej.

– W planie miejscowym dla całego obszaru gminy obowiązują ustalenia odpowiadające stosowanym dla „stref pośredniej ochrony konserwatorskiej” i „stref ochrony krajobrazowej”. Dotyczy to zwłaszcza:

– utrzymania historycznie ukształtowanego pasmowego układu struktury osadniczej, rozwijającego się wzdłuż dróg, przebiegających dolinami rzek i potoków, co oznacza m.in. zakaz projektowania nowych elementów struktury osadniczej w sposób rażąco odbiegający od historycznej kompozycji układu - w tym np. w poprzek doliny.

– ograniczenia gabarytów projektowanych obiektów i wprowadzenia wymogów, dotyczących ich formy architektonicznej (budynki o wysokości 1 1/2 kondygnacji, z poddaszem użytkowym w dachu 2-spadowym o jednakowym nachyleniu połaci około 40-45°, forma architektoniczna nawiązująca do tradycji budownictwa Beskidu Żywieckiego),

– obowiązku utrzymania istniejących zadrzewień (w granicach terenów budowlanych), uzupełnienia zadrzewień jarów i potoków.

Część II – Kierunki zagospodarowania przestrzennego

Przyjęte w studium kierunki rozwoju struktury przestrzennej opierają się na wynikach kompleksowej analizy możliwości rozwoju i waloryzacji terenów, uwzględniającej m.in. warunki naturalne, stan istniejącego zainwestowania, uwarunkowania zewnętrzne i lokalne, realia ekonomiczne i aktualne trendy w polityce przestrzennej Państwa i regionu. W przypadku gminy Jeleśnia szczególne znaczenie mają omówione wcześniej zasady ochrony unikalnych walorów środowiska - w tym krajobrazu naturalnego i kulturowego, a zwłaszcza powstrzymanie dalszego rozpraszania sieci osadniczej i pojedynczej zabudowy. Dotyczy to w szczególności lokalizacji nowych obiektów mieszkalnych i letniskowych na oddalonych od zabudowy wiejskiej polanach

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

w granicach Ż.P.K. powodujących degradację krajobrazu i obniżenie walorów turystycznych gminy. W związku z tym przyjęto następujące zasady kształtowania i rozwoju struktury osadniczej:

„– Zakłada się utrzymanie i rozwój monocentryczno-promienistego typu układu przestrzennego, z Jeleśnią, jako ośrodkiem centralnym, obsługującym jednostki wiejskie i stanowiącym główny obszar osiedleńczy dla ludności nierolniczej.

– Podstawową formą rozwoju struktury osadniczej dla większości wsi powinien pozostać historycznie ukształtowany układ pasmowy, rozwijający się wzdłuż dróg, przebiegających dolinami rzek i potoków.

– Podstawowa struktura osadnicza winna rozwijać się w nawiązaniu do istniejących układów przestrzennych - w formie ich rozbudowy, a nowe osiedla mogą być projektowane tylko w przypadkach szczególnie uzasadnionych.

– Jako „rozwojowe” w okresie perspektywicznym będą traktowane tylko te tereny, którym zapewnia się dobrą całoroczną dostępność komunikacyjną, dostępność do urządzeń usługowych i realne, uzasadnione ekonomicznie możliwości zaopatrzenia w wodę, gaz, energię elektryczną oraz odprowadzenia i oczyszczania ścieków.

– Obszar potencjalnego rozwoju osadnictwa ograniczony do określonego w rysunku „obszaru potencjalnego rozwoju osadnictwa, obejmującego większe zespoły istniejącej i projektowanej zabudowy oraz przyległe tereny o korzystnych warunkach naturalnych.

– Zakładając, że tylko ten obszar w okresie perspektywicznym zostanie kompleksowo wyposażony w sieć usług podstawowych oraz uzbrojony w zakresie infrastruktury technicznej, umożliwi się ograniczenie nakładów na te inwestycje oraz kosztów ich eksploatacji.

– W peryferyjnie położonych osiedlach, dla których nie przewiduje się realizacji komunalnej infrastruktury usługowej i technicznej, zakłada się głównie modernizację i uzupełnianie zabudowy zagrodowej.

– Na całym terenie, za wyjątkiem strefy „Ar” w Żywieckim Parku Krajobrazowym, dopuszcza się „wymianę substancji budowlanej”, modernizację oraz realizację uzupełniających budynków gospodarczych, a w uzasadnionych przypadkach również mieszkalnych, w granicach zabudowanych działek.

– W związku z wysokimi kosztami i ograniczonymi możliwościami realizacji komunalnej infrastruktury technicznej, w pierwszej kolejności należy zapewnić obsługę terenów stanowiących skupiska zwartej zabudowy istniejącej i położonych w sąsiedztwie istniejących i projektowanych odcinków sieci magistralnej.

– Szczególne znaczenie dla poprawy stanu środowiska mieć będzie budowa kolektora sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni dla zabudowy w ciągu Jeleśnia-Krzyżowa-Korbielów, a w następnej kolejności dla głównych osiedli Sopotni Małej i Wielkiej.

– Bezwzględnie należy utrzymać niezabudowany pas terenów otwartych w Jeleśni i Krzyżowej, przebiegający pomiędzy zalesionym pasmem Krzyżowej-Łobysówki, a wyznaczoną

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

granicą „obszaru potencjalnego rozwoju osadnictwa” w Jeleśni, traktowaną jako granica strefy zabudowy.

– Pożądaną formą rozwoju zabudowy mieszkaniowej mogą być zespoły „skoncentrowanego budownictwa jednorodzinne” lub innych form zorganizowanej działalności inwestycyjnej. – W studium nie przesądza się o lokalizacji obszarów zabudowy jw. przyjmując, że tego rodzaju budownictwo może być realizowane w granicach wszystkich wskazanych w obrębie „obszaru potencjalnego rozwoju osadnictwa” terenów zabudowy mieszkalnej, spełniających warunki określone w ustawie „o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości”.

– Granice gruntów przeznaczonych pod skoncentrowane budownictwo jednorodzinne mogą być ustalane w planach miejscowych w drodze oddzielnych uchwał Rady Gminy.

– W przypadku wyznaczenia terenów dla „skoncentrowanego budownictwa jednorodzinne” kompleksowe uzbrojenie powinno być realizowane wyprzedzająco w stosunku do obiektów kubaturowych.

– W najbliższym okresie wskazane jest skoncentrowanie działalności inwestycyjnej na działkach „plombowych” w obrębie terenów w znacznym stopniu zainwestowanych wcześniej, uzbrojonych lub przewidzianych do uzbrojenia w pierwszej kolejności.

– Zakłada się ograniczenia dla stosowania form „zabudowy mieszanej” dopuszczonych w poprzednim planie miejscowym. Dotyczy to szczególnie obszarów dotychczas niezabudowanych oraz terenów, na których zabudowa ma względnie jednolity charakter. W tych przypadkach należy wprowadzić zakaz realizacji obiektów produkcyjnych i prowadzenia działalności o charakterze uciążliwym w obrębie terenów zabudowy mieszkalnej i mieszkalnopensjonatowej.

– Większe zakłady produkcyjne, składy i obiekty usługowe zaliczane do grup „mogących pogorszyć stan środowiska” powinny skupiać się na wydzielonym terenie, poza strefą wysokich walorów przyrodniczych i turystycznych. Dla tego rodzaju działalności w studium wskazano teren w północnej części Jeleśni, w pobliżu stacji towarowej PKP oraz w sąsiedztwie drogi powiatowej Nr S1417 i linii kolejowej Żywiec-Sucha, częściowo zabudowany obiektami o podobnym charakterze.

– Na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić regulacje zawarte w przepisach ustawy o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych dotyczące inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej z zachowaniem, na części gminy objętej ochroną wynikającą z przepisów o ochronie przyrody, warunków ustalonych przez odpowiednie instytucje i organy ochrony środowiska i przyrody.

– Obiekty usługowe o charakterze „ponadpodstawowym” powinny być lokalizowane w obrębie 2 zespołów „koncentracji usług” w Jeleśni (rejon Centrum i stacji PKP) lub w ich sąsiedztwie.

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

- Urządzenia obsługi ruchu turystycznego powinny koncentrować się w centrum Jeleśni lub w Korbielowie - przy drodze wojewódzkiej.
- Dla realizacji wielofunkcyjnego zespołu usług turystyki i wypoczynku wraz z zespołem obiektów i urządzeń sportów narciarskich zabezpieczono teren położony na stokach Pilska - zespół tras, kolei i wyciągów narciarskich wraz z infrastrukturą towarzyszącą w ramach ośrodka narciarskiego Korbielów - Pilsko.
- Nieuciążliwe obiekty usługowe o charakterze lokalnym mogą być lokalizowane na terenach zabudowy mieszkaniowej.
- W obrębie obszarów uzbrojonych lub przewidzianych do uzbrojenia powinna obowiązywać zasada oszczędnego gospodarowania terenami. Wskazane określenie w planach maksymalnej wielkości projektowanych działek dla zabudowy mieszkalnej jednorodzinnej. W przypadku działek istniejących o większej powierzchni, projektowane budynki należy sytuować w sposób umożliwiający podział lub realizację dodatkowych budynków.
- Zaleca się, aby przed wydaniem decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji każdorazowo analizować i uzasadniać wielkość terenu. Tam, gdzie jest to możliwe, urządzenia usługowe należy koncentrować lub łączyć w formie obiektów wielofunkcyjnych.
- W rysunku wyodrębniono „tereny urządzeń użyteczności publicznej” dla obiektów wymagających znacznej powierzchni jak np. tereny sportowe. – Dla wielofunkcyjnych terenów usługowych wskazane opracowanie planów szczegółowych lub kompleksowych planów realizacyjnych.¹²

Spójność z innymi dokumentami planistycznymi

Spójność z innymi dokumentami planistycznymi¹³ w zakresie zagadnień związanych z ochroną krajobrazu została zachowana w przypadku Studium. Jednoznacznie stwierdzono, że obowiązujące Studium uwzględnia zapisy i wymagania ww. dokumentów, wskazując konieczność wprowadzenia odpowiednich zapisów w procedowanych obecnie zmianach planów miejscowych. Równocześnie stwierdza się że obowiązujące plany miejscowe wymagają znacznych uzupełnień i aktualizacji związanych zarówno ze zmianami przepisów prawnych jak i sytuacji planistycznej w Gminie.

¹² Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Jeleśnia Nr XVI/119/08 z dnia 12 lutego 2008 ze zmianami Uchwały Nr XLV/278/2014 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 28 lutego 2014 roku.

¹³ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (M.P. z 2012 r. poz. 252); Plan Zagospodarowania Województwa Śląskie; Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego; Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żywieckiego na lata 2006 – 2020.

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

ZAGADNIENIA PRZYRODNICZE

Informacje i wskazania dotyczące zagadnień przyrodniczych na podstawie Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Jeleśnia. W odniesieniu do zagadnień przyrodniczych tak jak i przy krajobrazowych istotne jest, że obszar Gminy Jeleśnia zostały ustanowione przestrzenne obszary ochrony przyrody takich jak, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe oraz otulina parku krajobrazowego. Program Ochrony Środowiska dla Gminy Jeleśnia określa podstawy ekosystemowe ochrony przyrody w gminie w zapisach:

„Zasady realizacji Polityki Ekologicznej zostały przyjęte jako podstawa realizacji opracowania niniejszego dokumentu jakim jest Program Ochrony Środowiska dla Gminy Jeleśnia. Zasady Polityki Ekologicznej – są to zasady na których oparty jest wiele dokumentów traktujących o ochronie środowiska takich jak Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego, Strategia Rozwoju Powiatu żywieckiego. Wśród zasad polityki ekologicznej wymienia się między innymi zasady: zrównoważonego rozwoju, zasadę prewencji, zasadę „zanieczyszczający płaci”, zasadę integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi, zasadę regionalizacji, zasadę subsyldarności, zasadę skuteczności ekologicznej i efektywności ekologicznej. Zasady te oznaczają w szczególności zapobieganie zanieczyszczeniom przez stosowanie najlepszych dostępnych technik (BAT), zamykanie obiegu materiałów i surowców, odzysk energii, wody, ze ścieków i odpadów oraz gospodarcze wykorzystanie odpadów zamiast ich składowania, wprowadzanie pro-środowiskowych systemów zarządzania procesami produkcji i usługami zgodnie z wymogami w tym zakresie wyrażonymi w standardach ISO 14000, EMAS, programach czystszej produkcji. Zasada „zanieczyszczający płaci” dotyczy odpowiedzialności za skutki zanieczyszczenia środowiska. Odpowiedzialność te ponosić powinny jednostki użytkujące środowisko, a także konsumenci. Inne zasady dotyczą skoordynowania polityki regionalnej z regionalnymi ekosystemami w Europie, wyboru planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych ochrony środowiska, a następnie do oceny osiągniętych wyników, a oznaczającą potrzebę minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu oraz uwzględnienie w politykach sektorowych celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi.”¹⁴

Środowisko przyrodnicze opisane w Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Jeleśnia, jak już częściowo przytoczono w niniejszej opinii, przedstawiono zarówno krajobraz, jak i środowisko przyrodnicze. Dla większości obszaru typowa jest górską i podgórska szata roślinna, jednak w pewnych układach topograficznych (na szczytach wzniesień, czy na zboczach dolin ze stagnującym chłodnym powietrzem) warunki mikroklimatyczne pozwalają funkcjonować odrębnym środowisk zbiorowiskom roślinnym.

¹⁴ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Jeleśnia s.9

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

„Zbiorowiska roślinne. Stan rozpoznania przyrodniczego Gminy Jelesnia jest zróżnicowany: do obszarów o dobrze zbadanych elementach przyrody ożywionej należy Grupa Polska, Lipowskiej i Rodanki, zachodnie fragmenty Pasma Babiogórskiego oraz kompleks łągów olszanych i podmokłych łąk w uroczysku Gajka w zbiegu potoków: Sobotnia Wielka i Sopotnia Mała, natomiast stosunkowo słabiej: Pasma Tazka, Koszarawskiego Gronia oraz Pasma Pewelskie z Janikową Grapą, jako fragmenty Beskidu Średniego oraz Pasma Kiczawy i Grapy, (Beskid żywiecki) i Kotlina Jelesniańska.

Lista zbiorowisk roślinnych na obszarze Gminy w układzie siedliskowym obejmuje około 30 pozycji, w tym: 6 priorytetowych zespołów leśnych, tj:

Olszyna górska (*Alnetum incanae*)

Buczyna karpacka (*Dentario glandulosae*- *Fagetum*)

Jaworzyna Ziołoroślowa (*Aceri* – *Fagetum*)

Kwaśna buczyna górska (*Iuzulo nemorosae* – *Fagetum*)

Zachodniokarpacka świerczyna górnoreglowa (*Plagiothecio* – *Piceetum tatricum*)

Karpackie zarośla kosodrzewiny (*Pinetum mughi carpaticum*),

oraz 5 priorytetowych zbiorowisk nieleśnych (wg. Klasyfikacji tzw. Dyrektywy Siedliskowej), tj:

Torfowiska wysokie (*Sphagnetum magellanici*)

łąka mietlicowo – mietlikowca (*Gladido* – *Agrostietum*)

Wilgotna łąka ostrożeńkowa (*Cirsietum rivularis*)

Traworośla trzcinnikowe (*Calamagrostietum villasae*)

Uboga łąka bliźniczkowa (*Hieracio* – *Naroretum*).

Najcenniejsze i najlepiej zachowane naturalne zbiorowiska leśne skupione są w masywie Pilska, Romanki i Lipowskiej, głównie w dużych fragmentach barów górnoreglowych, zespołu kosodrzewiny oraz dolnoreglowych barów jodłowo – świerkowych, a także kępach żyźnej buczyny karpackiej formy reglowej w lejach źródłowych potoków. Pasma podmokłej olszynki górskiej zachowały się miejscami wzdłuż Koszarowy, Kamiennej, Pawicy, a u zbiegu Sopotni Wielkiej i Małej występuje Kompleks łągów olszanych (Gajka). Zubożałe powierzchniowo fragmenty łągów subkontynentalnych, odm. Małopolska z bukiem, jodłą spotykane są w Beskidzie Średnim (Janokowa Grapa, tasek). Naturalne zbiorowiska nieleśne, skupione głównie w strefie grzbietów górskich i źródlisk wyższych partii Pilska, Rysianki i rodanki, to murawy wysokogórskie, torfowiska wysokie, młaki, ziołowiska zbiorowiska źródliskowe (Hala Miziowa, hala Cebulowa, Hala Kornieniecka, Hala Cudzickowa, Sypurzeń, Pięć Kopców). Z kolei do zbiorowisk półnaturalnych zalicza się torfowiska niskie, łąki i pastwiska na polanach reglowych i w obrębie niskich teras rzecznych oraz w strefie „ekotonowej” – rolno – lesnej – stanowiącej mozaikę przenikających się przestrzennie zbiorowisk nieleśnych i lasów.”¹⁵

¹⁵ Ibidem s.26

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

Wysoką walory krajobrazowe i przyrodnicze Gminy Jeleśnia przekładają się na złożoną i rozbudowaną formę ochrony tych wartości, poprzez obowiązujące wielkopowierzchniowe formy ochrony przyrody wynikające z „ustawy o ochronie przyrody” i innych aktów prawnych. Spośród określanych w obowiązującej ustawie z dnia 16 października 1991r. o ochronie przyrody (tekst jednolity z 2001r.) indywidualnych oraz małych – i wielkoobszarowych form odnowy przyrody na terenie Gminy powołano kilka pomników przyrody, 4 rezerваты przyrody oraz żywiecki Park Krajobrazowy w programie ochrony wskazano:

„Istniejące rezerваты przyrody służące realizacji ochrony częściowej najwartościowszych ekosystemów leśnych w „beskidzkiej” części Gminy, natomiast propozycje obejmują następujące obiekty: „Janikowa Grapa” (Beskid Średni) – fragmenty grądu subkontynentalnego ze stanowiskiem bardzo rzadkiego pięciornika drobnokwiatowego (jedno z 2 stanowisk w Polsce) oraz żywej buczyny karpackiej, „Las Gajka” – kompleks łągów olszowych i podmokłych łąk u zbiegu potoków: „Sobotnia Wielka i Sobotnia Mała”, „Hala Cebulowa – Góra Szczawinka” – wilgotne łąki, młaki i ziołorośla Hli cebulowej z czosnkiem sybryjskim oraz niebielistką trwałą; świerczyny i buczyny w części źródłowej Potoku Cebulowego i Roztoki; bór górnoreglowy na stokach Szczawinki.”¹⁶

Wykaz rezerwatów przyrody na terenie Gminy Jeleśnia¹⁷

L.p	Nazwa Obiektu	Powierzchnia (ha)	Lokalizacja	Cel odnowy	Uwagi
1.	„Romanka w Beskidzie żywieckim” (rezerwat leśny, utworzony w 1963r.)	98,45 (Nadleśnictwo Jeleśnia – 64,45)	Piętro regła górnego masywu Romanki; rejon szczytowy: 1130-1350 m n.p.m	Górnoreglowy bór świerkowy- fragment dawnej „Puszczy Karpackiej”. Ochrona dużych drapieżników i ostoi głuszca	Plan ochrony – propozycja poszerzenia rezerwatu do powierzchni 123,45 ha
2.	„Pod Rysianką” (rezerwat leśny, utworzony w 1970r.)	21,54	Północno-wschodni stok Romanki; przejście regła dolnego w górny; 930-1150 m n.p.m.	Las świerkowo-jodłowo- bukowy z pomnikowymi okazami drzew- fragment dawnej „Puszczy Karpackiej”	Brak planu odnowy
3.	Piłsko” (rezerwat leśny, utworzony w 1971r.)	15,41	Wschodni stok kopuły szczytowej Piłska: 1250-1430 m n.p.m.	Górnoreglowy bór świerkowy; ochrona dużych drapieżników	Projekt połączenia z rezerwatem „Pięć Kopców” w nowy rezerwat „Piłsko”

¹⁶ Ibidem s.27

¹⁷ Ibidem s.27

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

					(powierzchnia 105,21 ha
4.	„Pięć Kopców” (rezerwat leśno – florystyczny, utworzony	88,74	Kopuła szczytowa Pilska (piętro subalpejskie regła górnego, strefa przejściowa regła górnego i piętra	Górnoreglowy bór świerkowy; zarośla kosodrzewiny; murawy	Projekt połączenia z rezerwatem „Pilsko” w nowy rezerwat „Pilsko”

Do chwili obecnej brak jest właściwych form ochrony w stosunku do zbiorowisk nieleśnych, w dużej mierze decydujących o walorach przyrodniczych Gminy. Ponadto w zasobach przyrodniczych Gminy licznie występują chronione i ginące elementy flory i fauny:

„Na terenie Gminy stwierdzono występowanie 74 gatunków roślin naczyniowych, objętych ochroną prawną, w tym 61- ochroną całkowitą. Spośród gatunków prawnie chronionych do najcenniejszych i najbardziej zagrożonych należą:

- Tojad Morawski (*Aconitum firmum* ssp. *Moldavicum*)- endemit karpacki – Pilsko,
- Zarzyczka górską (*Cortusa matthioli*) – Pilsko
- Gnieźnie leśny (*Neottia Indus – vis*) – Pasma Kaczory (skrajnie zagrożony)
- Kruszczyk błotny (*Epipactis palustis*) – pojedyncze stanowiska,
- Gółka długoostrogona (*Grymadenia canopsea*) – Sobotnia Mała,
- Pokrzyk wilcza jagoda (*Atropa belladonna*) – Janikowa Grapa,
- Podkolan biały (*Platanthera bifolia*) – Pewel Wielka,
- Lilia złotogłów (*Lilium martagon*),
- Goździk kosmaty (*Dianthus armeria*) – 1 stanowisko
- Szafran spiski (*Crocus scepusiensis*) – Góra Wytrzyśczan,

Do najistotniejszych elementów flory, z punktu widzenia odnowy przyrody należą również gatunki wpisane do „Polskiej Czerwonej Księgi Roślin”, tj:

- Czosnek syberyjski (*Allium sibiricum*) – Hala miziowa i okoliczne łąki,
- Zarzyczka górską – opisana powyżej

Oraz krajowej listy gatunków zagrożonych:

- Niebielistka trwała (*Sweetia pareunis*) – Hala Cebulowa i okoliczne łąki,
- Kruszczyk błotny – opisany powyżej.

Kilka gatunków posiada w masywie Pilska jedyne znane stanowiska w Karpatach Zachodnich (poza Babią Górą), głównie w piętrze subalpejskim, tj: bażyna obupłciowa, pszeniec leśny, świetlik nadobny, wierzba zielna. Z punktu widzenia ochrony fauny Masyw Pilska, Rodanki i

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

Lipowskiej należą do głównych ostoi dawnej „puszczy karpackiej”- spośród gatunków o liczności populacji znaczącej w skali kraju wymienić należy:

- Głuszca (*Tetrao urogallus*) – szacowano wielkość populacji na terenie żywieckiego Parku Krajobrazowego wynosi około 150 sztuk;
- Niedźwiedzia Brunatnego (*Ursus arctos*) – fragmenty ostoi transgranicznej: polsko – słowackiej (populacja liczy średnio 6 sztuk);
- Wilka (*Canis lupus*) – 3 watahy o liczności około 11-13 sztuk;
- Rysia (*Lynx lynx*) – około 9 osobników;
- Puchacza (*Bubo bubo*) – 1 osobnik na Pilsku.

Dodatkowo w piętrze regła górnego, subalpejskim masywie Pilska występują edemiczni przedstawiciele fauny karpackiej:

- Damiówka tatrzańska (przedstawiciel ssaków) – strefa przejściowa kosodrzewiny i regła górnego, oraz Hale: Miziowa, Słonikowa, Pod Kopcem (około 80-100 osobników);
- Siwerniak (przedstawiciel ptaków) – piętno subalpejskie, 20-25 par w partii podszczytowej;
- Trzmiel pirenejski – jedyny wysokogórski gatunek pszczół; Ogółem fauna Gminy jelenia obejmuje około 40 gatunków ssaków (optymalna populacja: jelen, sarna, dzik, wilk, niedźwiedź), ponad 100 gatunków ptaków (m.in. 5 gatunków drapieżnych, 4 gatunki sów, 7 gatunków dzięciołów; ginące: puchacz, głuszc); 5 gatunków gadów, 11 gatunków płazów oraz 23 gatunki ryb, 50 gatunków motyli oraz około 180 gatunków chrząszczy. Prawną ochroną gatunkową objętych jest: 121 gatunków, w tym: 7 – ssaków, 80 – ptaków, 12 – płazów, 13 – trzmieli, 4 – trzmielców.”¹⁸

W dokumencie określono zagrożenia w postaci zapisów:

„Ograniczenia w realizacji ww. programu (elementy ryzyka)

- Presja na zabudowę terenów atrakcyjnych krajobrazowo – w tym w pasie przylegającym do kompleksów leśnych oraz górnych odcinków doliny potoków,
- Brak wystarczających środków budżetowych na rozwój bazy rekreacyjno – turystycznej oraz związana z tym nierównomierność aktualnego wykorzystania bazy istniejącej,
- Masyw Pilska – jako obszar potencjalnych konfliktów pomiędzy strefą odnowy obszarów przyrodniczo cennych oraz obszarów przewidzianych do zainwestowania turystyczno – rekreacyjnego,
- Niski poziom świadomości ekologicznej społeczności lokalnej, w tym znajomości programów rolnośrodowiskowych, brak oferty z zakresu edukacji ekologicznej dla turystów indywidualnych i grup zorganizowanych,
- Brak lokalnych partnerów w ochronie przyrody – organizacji i stowarzyszeń ekologicznych (istniejąca współpraca ma charakter incydentalny),

¹⁸ Ibidem s.28

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

- *Brak wydzielonego stanowiska w strukturze organizacyjnej Gminy ds. „promocji ekologicznej” Gminy*¹⁹

Reasumując, wytyczne zawarte w dokumencie związane przede wszystkim z ochroną i utrzymaniem obecnie chronionych terenów wartościowych przyrodniczo. Przede wszystkim podkreślono znaczenie terenu objętego prawną ochroną

Weryfikacja zapisów

Zapisy Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jeleśnia Nr XVI/119/08 z dnia 12 lutego 2008 ze zmianami Uchwały Nr XLV/278/2014 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 28 lutego 2014 roku. dotyczące ochrony krajobrazu w obszarze Gminy:

Część I: Uwarunkowania

Omówione walory i zasoby środowiska naturalnego, kierunki polityki przestrzennej państwa oraz zasady zagospodarowania regionu zobowiązują do szczególnego przestrzegania uwarunkowań, wynikających z ustawowego obowiązku stosowania w planowaniu zasady „rozwoju zrównoważonego” i wymagań w zakresie ochrony środowiska, ładu przestrzennego i krajobrazu. Jak wskazano w dokumencie studium (...) „*Walory przyrodnicze i turystyczne obszaru powinny być tu traktowane jako chronione dobro narodowe i decydować o specjalizacji gminy w skali regionu. Pozostałe funkcje gospodarcze (o skali lokalnej) muszą być ograniczone w stopniu zapewniającym nienaruszalność walorów środowiska naturalnego i wartości kulturowych*”²⁰. Dla gminy Jeleśnia oznacza to w szczególności: – obowiązek ścisłego przestrzegania przepisów określonych w ogólnie obowiązujących ustawach i normatywach, związanych z ochroną środowisk. W przypadku gminy szczególnie ważne jest utrzymanie walorów „obszaru węzłowego” - w tym „biocentrum” o znaczeniu międzynarodowym oraz „korytarzy ekologicznych”, a zwłaszcza korytarza łączącego ŻPK i BPN. Oznacza to w praktyce konieczność powstrzymania procesu dalszego rozpraszania sieci osadniczej, a zwłaszcza niedopuszczenie do tworzenia „barier” przecinających korytarze ekologiczne. Przekłada się to w szczególności na zapisy w studium: (...) „*bezwzględny obowiązek wprowadzenia do „studium” i planów miejscowych zasad ochrony, obowiązujących na obszarach: rezerwatów przyrody, użytków ekologicznych, Żywieckiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny (strefy ochronnej), z systemu Natura 2000: specjalnego obszaru ochrony siedlisk - SOO „Beskid Żywiecki PLH240006” i obszaru specjalnej ochrony ptaków „Beskid Żywiecki PLB240002” oraz korytarza ekologicznego o znaczeniu międzynarodowym, łączącego obszary ŻPK, BPN i obszary chronione*

¹⁹ Ibidem

²⁰ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jeleśnia Nr XVI/119/08 z dnia 12 lutego 2008 ze zmianami Uchwały Nr XLV/278/2014 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 28 lutego 2014 roku

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

po stronie słowackiej,²¹ oraz zapisu w postaci (...) „w obrębie „korytarza ekologicznego” należy wprowadzić zasady obowiązujące dla „obszarów chronionego krajobrazu”,

Obszary chronione szczegółowo wskazane do w studium: (...) Na terenie gminy znajdują się rezerваты przyrody objęte wcześniej ochroną prawną: Pilsko (Rozporządzenie Nr 2/05 Wojewody Śląskiego z 5.01.2005r.), Romanka (Rozporządzenie Nr 9/05 Wojewody Śląskiego z 30.05.2005r.), Pod Rysianką (Zarządzenie MLIpD z 31.03.1970r.) , ponadto planuje się utworzenie nowych rezerwatów: Gajka w Sopotni Małej (w widłach potoków Sopotnia Wielka i Sopotnia Mała - tworzony w celu ochrony lasów łęgowych z licznie występującym pióropusznikiem strusim) i Janikowa Grapa w Jeleśni (zlokalizowany na południowych stokach opadających stromo w kierunku rzeki Koszarawy, tworzony w celu ochrony żyznej buczyny karpackiej, kwaśnej buczyny górskiej, grądu subkontynentalnego oraz nadrzecznej olszyny górskiej). Użytki ekologiczne: Hala Cebulowa - eutroficzna młaka górską (utworzony Rozporządzeniem Wojewody Śląskiego Nr 46/07 z 16.12.2007), Hala Miziowa - ekosystem torfowiska ze stanowiskami regionalnie rzadkich i ustępujących gatunków roślin (utworzony Rozporządzeniem Wojewody Śląskiego Nr 73/08 z dnia 5.11.2008r.), Hala Kamieniańska - ekosystem torfowiska ze stanowiskami rzadkich i ustępujących gatunków roślin (utworzony Rozporządzeniem Wojewody Śląskiego Nr 3/09 z 24.02.2009r.). Pomniki przyrody zarejestrowane: grupa 10 drzew (sosna pospolita - 9, modrzew europejski - 1) - nr rej. 314, jaskinia Wickowa - nr rej. 341, jaskinia Pod Rozdrożem - nr rej. 342, grupa 5 drzew (jesion wyniosły - 4, lipa drobnolistna - 1) - nr rej. 471, klon jawor (o obw. 335 cm) - nr rej. 373, sosna wejmutka (o obw. 375 cm) - nr rej. 287, wodospad na potoku Sopotnia Wielka - nr rej. 159; proponowane pomniki przyrody: Dolina potoku Cebula, Grzbiet Skałka, Mutne, Czarny Groń, Potok Glinne, Grzbiet Westka. Przyjmuje się, w świetle istniejących dokumentów, że cały obszar gminy poza granicami Ż.P.K. (w tym również otulina) ma charakter „obszaru chronionego krajobrazu”, na którym zgodnie z ustawą o ochronie przyrody powinno się zapewnić stan względnej równowagi ekologicznej. Szczególne znaczenie ma utrzymanie „korytarzy ekologicznych” również poza granicami Parku i otulin a zwłaszcza przebiegającego wzdłuż południowej granicy korytarza o znaczeniu międzynarodowym, łączącego ŻPK i BPN.

W przypadku gminy Jeleśnia ochronę wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych należy traktować spójnie z ochroną walorów turystycznych, jako działanie warunkujące racjonalny rozwój podstawowych funkcji gospodarczych - w tym turystyki i gospodarki leśnej, a także rolnictwa „ekologicznego” powiązanego z agroturystyką.²² Rejestrze Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych NATURA 2000 w granicach gminy Jeleśnia występują: (...) „obszar specjalnej ochrony ptaków Beskid Żywiecki PLB 240002 powołany Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 października 2008 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów

²¹ Ibidem

²² Ibidem s.13

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

socjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. nr 198, poz. 1226), który w obszarze gminy Jeleśnia zasadniczo pokrywa się z potencjalnym obszarem ochrony siedlisk Beskid Żywiecki PLH 240006, potencjalny specjalny obszar ochrony siedlisk Beskid Żywiecki PLH 240006 jest większy powierzchniowo o teren obejmujący m.in. projektowany rezerwat przyrody „Janikowa Grapa”, usytuowany w północno-zachodniej części gminy. Granice obszaru Natura 2000 PLB 240002 i PLH 240006 pokrywają się częściowo z granicami Żywieckiego Parku Krajobrazowego.”²³

Inne obszary z listy NATURA 2000 występujące w sąsiedztwie to:

(...) „ w kierunku zachodnim SOO „Beskid Śląski PLH240005 (na terenie gmin: Milówka, Lipowa, Wilkowice i.in.) - obszar niemal w całości położony na terenie Parku Krajobrazowego Beskidu Śląskiego (38 620 ha) z 8 rezerwatami przyrody: Barania Góra (383,04 ha), Czantoria (97,71 ha), Kuźnie (7,22 ha), Stok Szyndzielni (57,92 ha), Wiśla (17,61 ha), Zadni Gaj (5,77 ha), Dolina Łańskiego Potoku (46,89 ha), Jaworzyna (40,03 ha) oraz 2 zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi: Cygański Las (925,53 ha), Park Ekologiczny Dolina Wapienicy (1519,02 ha; 2001), częściowo położony na terenie Leśnego Kompleksu Promocyjnego Lasy Beskidu Śląskiego (50 052,1 ha), w kierunku północnym SOO „Beskid Mały PLH 240023” (na terenie gmin: Łodygowice, Łękawica, Stryszawa, Slemień i in.) - fragment obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego (25 770 ha z rezerwatami przyrody: Madohora (71,81 ha), Szeroka (49,51 ha) i Zasolnica (16,65 ha) oraz 5-ma pomnikami przyrody (głównie przyrody nieożywionej - jaskinie), w kierunku wschodnim: OSO „Babia Góra PLB 20011” (na terenie gmin Zawoja, Jabłonka) - występują następujące formy ochrony: Park Narodowy: Babiogórski (3.392,0 ha), Rezerwat Biosfery: Babia Góra (3392,0 ha) i SOO „Babia Góra PLH 120001” - obejmuje niemal całą powierzchnię Babiogórskiego Parku Narodowego, z wyłączeniem niewielkich enklaw, znajdujących się poza głównym masywem Babiej Góry; część obszaru stanowi Rezerwat Biosfery (1 734 ha). Pomiędzy obszarami przebiegają łączące je korytarze ekologiczne: (...) „Południowy Korytarz Ekologiczny oraz regionalny korytarz migracyjny ssaków drapieżnych i kopytnych przebiegający na wschodzie od przetłomowej doliny Skawy w Osielcu na południowy- zachód zalesionymi stokami pasma Polic, Jałowieckiego, Solniska, Mędralowej do przełęczy Glinne pod Pilskiem oraz na zachodzie łączący „Beskid Żywiecki” z „Beskidem Śląskim” poprzez Bramę Koniakowską.”²⁴

W punkcie 4.3.2. zostały sprecyzowane zapisy dotyczące uwarunkowań związanych z ochroną zasobów wodnych i położeniem w strefie ochrony ujęcia wody. Omówione w rozdz. 4.1 dotyczące położenia gminy w strefie wymagającej szczególnej ochrony zasobów wód powierzchniowych, określonej, jako „Obszar zlewni chronionych”, a równocześnie w zasięgu „Obszaru wysokiej ochrony” udokumentowanych zbiorników wód podziemnych stwarza obowiązek pełnego uwzględnienia tych problemów w studium - w tym jako:

²³ Ibidem s.13

²⁴ Ibidem s.14

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

„- Rozporządzenia Nr 27/2012 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie z dnia 27 grudnia 2012 roku ustanawiającego strefę ochronną dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Koszarawy dla aglomeracji żywieckiej na potrzeby MPWiK Sp. z o.o. w Żywcu, które weszło w życie 1 stycznia 2013 roku - cała gmina położona jest w terenie ochrony pośredniej ww. ujęcia wody i dla całej jednostki obowiązują ograniczenia, zakazy i nakazy jak dla strefy. Ustalenia te w znacznym stopniu są spójne z ogólnymi zasadami ochrony „zlewni chronionych” oraz obszaru Ź.P.K.

- ochrony zasobów wodnych występujących w zbiornikach wód podziemnych: trzeciorzędowym, szczelinowo porowym GZWP Nr 445 „Zbiornik Warstw Magura” i czwartorzędowym użytkowym poziomie wód podziemnych UPWP Nr 446 „Dolina rzeki Soły”.

- ochronie zasobów wodnych służy również uznanie wszystkich lasów państwowych w gminie za „lasy ochronne - wodochronne i glebochronne” (Zarządzenie nr 271 Ministra Ochrony Środowiska Z.N. i L. z dnia 28.12.1995r.). Wskazane wprowadzenie podobnej formy ochrony w lasach prywatnych.

Do zwiększenia retencyjności lasów przyczynią się zalesienia prowadzone na dużą skalę w oparciu o „projekt granicy rolno-leśnej” opracowany w 1992r. i wprowadzony do ustaleń studium (z ograniczeniami - p. rozdz. 6.2.). Należy uznać za niewskazaną realizację nowych lokalnych bądź indywidualnych ujęć wody bezpośrednio ze źródeł lub na terenach leśnych. Ustalenia w tym zakresie zawarto w projekcie „Planu ochrony Ź.P.K.”²⁵

II. Zasady ochrony środowiska przyrodniczego

Obiekty przyrodnicze objęte ochroną prawną lub przewidziane do ochrony to:

Rezerwaty przyrody,

1. Korbielów Pilsko, Rozp. Nr 2/05 Wojewody Śląskiego (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr.4 poz.69)
2. Sopotnia Wielka Sopotnia Mała, Romanka, Rozp. Nr 9/05 Wojewody Śląskiego (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 71 poz. 1888)
3. Sopotnia Wielka, Pod Rysianką Zarz. MLiPD (M.P. z 1970r. Nr 11, poz 96)
4. Sopotnia Mała Gajka proponowany - ochrona lasu łęgowego z pióropusznikiem strusim
5. Jeleśnia Janikowa Grapa proponowany - ochrona żyznej buczyny karpackiej, kwaśnej buczyny górskiej, grądu subkontynentalnego oraz nadrzecznej olszyny górskie.

Parki Krajobrazowe - Żywiecki Park Krajobrazowy z otuliną powołany Rozporządzeniem Wojewody Bielskiego nr 7/98 (Dz. Urz. Województwa bielskiego nr 8/98 z 1998 roku) - do czasu zatwierdzenia planu ochrony obowiązują ustalenia §2 i §3 rozporządzenia powołującego park.

• Obszary NATURA 2000: – obszar specjalnej ochrony ptaków Beskid Żywiecki PLB 240002 powołany Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 października 2008r. zmieniającym

²⁵ Ibidem s.14

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U. nr 198, poz. 1226), – potencjalny specjalny obszar ochrony siedlisk Beskid Żywiecki PLH 240006 jest większy powierzchniowo o teren obejmujący m.in. projektowany rezerwat przyrody „Janikowa Grapa”, usytuowany w północno - zachodniej części gminy. Do czasu sporządzenia planów ochrony obowiązuje zakaz podejmowania działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych, wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których wyznaczono obszary ochrony oraz stanowić bariery na ciągach ekologicznych.

Ponadto w skali powierzchniowe postulowane formy ochrony to również

Korytarze ekologiczne: Gmina Jeleśnia położona jest w obrębie korytarzy ekologicznych, wydzielonych ramach projektu „Korytarze ekologiczne w województwie śląskim - koncepcja do planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Etap I.” (Parusel J. B. i in., 2010) oraz „Projektu korytarzy ekologicznych łączących europejską sieć obszarów Natura 2000” (Jędrzejewski W. i in., 2005r.), który powstał w nawiązaniu do korytarzy migracyjnych w krajach sąsiednich. Szczegółowy opis korytarzy ekologicznych zamieszczono w prognozie oddziaływania na środowisko do niniejszego dokumentu.

I. Obszary i korytarze ichtiologiczne - obszar gminy położony jest w ostoi ichtiofauny, wyznaczonym w miejscu występowania gatunków przewodnich (istotnych gospodarczo) dla danej krainy rybnej; gatunków objętych polską ochroną prawną; gatunków, których siedliska są chronione na podstawie Dyrektywy Siedliskowej oraz gatunków zagrożonych wg Czerwonej Listy Słodkowodnej Ichtiofauny Polski. Ostoja ichtiofauny - w obszarze Jeleśni jest to Soła źródłowa - ostoja wyznaczona dla zachowania materiału genetycznego cennych gatunków ryb i dla potadromicznych gatunków ryb. W obrębie wyznaczonej ostoi ichtiofauny zostały dodatkowo określone obszary rdzeniowe zapewniające warunki niezbędne do przetrwania cennych gatunków ryb, a zwłaszcza komunikację ekologiczną w obrębie ostoi oraz miejsca potrzebne do odbycia tarła, rozwoju wszystkich stadiów wiekowych tych gatunków. Cieki wyznaczone, jako obszary rdzeniowe to Sopotnia, Krzyżówka, Pewel Wielka, Koszarawa.

II. Obszary i korytarze wyznaczone dla ornitofauny - na terenie gminy Jeleśnia znajdują się korytarze, którymi migrują ptaki oraz przystanki pośrednie, czyli miejsca zlokalizowane w obrębie szlaków migracji ptaków, będące terenem żerowania, odpoczynku, gniazdowania lub zimowania określonych gatunków. Korytarze ornitologiczne wyznaczono na podstawie obecności i liczebności gatunków wskaźnikowych. Kryterium wyboru tych gatunków był ich status zagrożenia w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Przystankami pośrednimi ustanowiono również te obszary, które zaklasyfikowane zostały jako IBA (Important Bird Area).

A. Przystanek pośredni: Beskid Żywiecki - Przystanek o znaczeniu ponadregionalnym Obszar obejmuje ostoję ptasią o znaczeniu europejskim (kod ostoi IBA: PL 127), w

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

obrębnie Jeleśnia pokrywa się z obszarem Natura 2000 OSO Beskid Żywiecki. W ostoi Beskid Żywiecki stwierdzono występowanie co najmniej 9 gatunków ptaków wymienionych w załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebność jednego gatunku (głuszca - 50 -120 samców w latach 1995 - 2002) spełnia kryteria wyznaczania ostoi ptasich wprowadzone przez BirdLife International. Beskid Żywiecki to jedna z najważniejszych ostoi głuszca w Polsce. Występuje tu także dalszych 8 gatunków wymienionych w Dyrektywie Ptasiej (jarząbek, puchacz, puszczyk uralski, włośchatka, sóweczka, dzięcioł czarny, dzięcioł biało-grzbiety, dzięcioł trójpalczasty).

B. Korytarz ornitologiczny: Lasy Beskidu Śląskiego i Żywieckiego - Korytarz o znaczeniu ponadregionalnym. Korytarz obejmuje beskidzką część województwa śląskiego i łączy się z lasami górnymi w Czechach i na Słowacji. W jego skład wchodzi także Zbiornik Żywiecki. Szczególne znaczenie w przestrzeni tego korytarza ekologicznego posiada również powierzchnia lądowa, zwłaszcza leśna. Znaczenie to dotyczy kondycji regionalnych i krajowych populacji rzadkich i ginących gatunków ptaków o przeważająco osiadłym trybie życia, jak: jarząbek, głuszc, puchacz, sóweczka, puszczyk uralski, dzięcioł biało-grzbiety i dzięcioł trójpalczasty. Omawiany korytarz obejmuje ważne stanowiska lęgowe wymienionych gatunków, zlokalizowane w lasach Beskidu Śląskiego i Żywieckiego. Ich lęgowiska w Beskidzie Żywieckim łączą się bezpośrednio z arealem populacji żyjących po stronie słowackiej, co jest ważne dla przepływu genów między populacjami.

III. Obszary i korytarze wyznaczone dla dużych ssaków drapieżnych i kopytnych Na terenie gminy Jeleśnia znajdują się korytarze migracyjne umożliwiające przemieszczanie się pomiędzy siedliskami osobników należących do populacji ssaków kopytnych i drapieżnych oraz przystanki pośrednie, czyli obszary, które stanowią potencjale siedliska tych zwierząt (były zasiedlone w przeszłości lub posiadają sprzyjające uwarunkowania przyrodnicze).

A. Obszary dla ssaków drapieżnych i kopytnych - obszar węzłowy Beskid Żywiecki, w obrębnie gminy Jeleśnia pokrywa się z obszarem Natura 2000 SOO Beskid Żywiecki. Obszar węzłowy dla ssaków drapieżnych - obszar, w którym występują stałe populacje wszystkich trzech dużych ssaków drapieżnych żyjących w Polsce - niedźwiedzia brunatnego, wilka i rysia. Obszar węzłowy dla ssaków kopytnych - to obszar występowania licznych populacji jelenia i sarny, znacznie mniej liczna jest populacja dzika. Występujące tu populacje dużych ssaków drapieżnych i ssaków kopytnych mają swoją kontynuację po słowackiej stronie Beskidu Żywieckiego i swobodnie migrują poprzez granicę państwa

B. Korytarze dla ssaków drapieżnych i kopytnych - Korytarz D/BŻ-BŻ łączący Żywiecki Park Krajobrazowy ze znajdującym się po stronie województwa małopolskiego Babiogórskim Parkiem Narodowym i pasmem Polic. Jest częścią biegnącego w

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

województwie małopolskim korytarza ekologicznego łączącego Beskid Żywiecki z Beskidem Małym poprzez Beskid Makowski. Korytarz składa się z dwóch odgałęzień. Pierwsze podąża wzdłuż pasma przygranicznego przez Głuchaczki, Jaworzynę i Beskidek, natomiast drugie biegnie przez góry Stryk, Kiczora, dolinę potoku Koszarawa pomiędzy Jeleśnią a Przyborowem, a następnie przez Prusaków Groń, Wytrzyszczon i górny bieg potoku Pewlica.

IV. Korytarze spójności obszarów chronionych W obszarze gminy Jeleśnia znajdują się następujące korytarze spójności: Koszarawa - korytarz o znaczeniu międzynarodowym; Jałowiecki - korytarz o znaczeniu krajowym; Pewelski - korytarz o znaczeniu międzynarodowym. V. Południowy Korytarz Ekologiczny Powstał w nawiązaniu do korytarzy migracyjnych w krajach sąsiednich, w celu zapewnienia łączności ekologicznej w skali europejskiej. W skład sieci wchodzi obszary przyrodniczo cenne oraz odcinki łączące te obszary. Na terenie gminy Jeleśnia, przebiega krajowy Południowy Korytarz Ekologiczny - część biegnącego w województwie małopolskim korytarza ekologicznego łączącego Beskid Żywiecki z Beskidem Małym poprzez Beskid Makowski. Na terenie gminy przebiega dwoma odgałęzieniami: na południu wzdłuż pogranicznego pasma Beskidu Żywieckiego, na północy granicznymi wzniesieniami Przypór, Kiczora, dolinę Koszarawy na północny-wschód w kierunku Leskowca (Beskid Mały).²⁶

Spójność z innymi dokumentami planistycznymi

Spójność z innymi dokumentami planistycznymi²⁷ w zakresie zagadnień związanych z ochroną przyrody została zachowana w przypadku Studium. Jednoznacznie stwierdzono, że obowiązujące Studium uwzględnia zapisy i wymagania ww. dokumentów, wskazując konieczność wprowadzenia odpowiednich zapisów w procedowanych obecnie zmianach planów miejscowych.

ZAGADNIENIA PLANISTYCZNE

Analizę Studium i planów miejscowych poprzedzała weryfikacja dokumentów nadrzędnych oraz powiązanych pod kątem spójności. Dokumenty te wymieniono poniżej.

- „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania Gminy Jeleśnia Nr XVI/119/08 z dnia 12 lutego 2008 ze zmianami Uchwały Nr XLV/278/2014 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 28 lutego 2014 roku.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (M.P. z 2012 r. poz. 252),

²⁶ Ibidem s.37

²⁷ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (M.P. z 2012 r. poz. 252); Plan Zagospodarowania Województwa Śląskie (2004); Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego; Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żywieckiego na lata 2006 – 2020.

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

- Plan Zagospodarowania Województwa Śląskie (2004),
- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2020”, przyjętego przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą Nr III/47/1/2010 na posiedzeniu w dniu 17 lutego 2010 roku
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żywieckiego na lata 2006 – 2020.
- Strategia Rozwoju Gminy Jeleśnia na lata 2015-2020
- Program ochrony środowiska dla gminy Jeleśnia (2004) ,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Korbielów, Uchwała nr VII/62/2011 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 30 czerwca 2011r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Korbielów w gminie Jeleśnia
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Pewel Wielka, Uchwała nr VII/61/2011 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 30 czerwca 2011r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Pewel Wielka w gminie Jeleśnia.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Jeleśnia- sołectwo Korbielów, Uchwała nr VII/62/2011 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 30 czerwca 2011r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Korbielów w gminie Jeleśnia

Zgodnie z art. 3 ustawy o ochronie przyrody, cele ochrony przyrody realizowane są przez Studium, plany miejscowe oraz Strategie rozwoju gminy. Analiza tych dokumentów jak i dokumentów nadrzędnych, wskazała, że obowiązujące Studium uwzględnia zapisy i wymagania ww. dokumentów, wskazując konieczność wprowadzenia odpowiednich zapisów w procedowanych obecnie zmianach planów miejscowych. Zatem spójność z innymi dokumentami planistycznymi²⁸ w wymaganym zakresie została zachowana w przypadku obowiązującego Studium.

Zapisy związane z ochroną przyrody i krajobrazu, z analizowanych dokumentów została już omówiona powyżej. Bardzo istotna część związana ściśle z bezpośrednimi wytycznymi dotyczącymi parametrów zabudowy jak i wskaźnikami warunkującymi możliwości zagospodarowania w obszarze Gminy została przedstawiona poniżej. Warto zauważyć, że ta część zapisów wpływa zarówno na ochronę przyrody, krajobrazu jak i jakość środowiska.

W Gminie Jeleśnia występują tereny zagrożone powodzią, w rozumieniu przepisów ustawy Prawo wodne i koncentrują się wzdłuż potoków górskich oraz rzeki Koszarawy. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wskazuje konieczność uwzględniania tych obszarów w dokumentach planistycznych z zakresu zagospodarowania przestrzennego, aktach prawa miejscowego, orzeczeniach administracyjnych a w szczególności, co istotne z punktu widzenia niniejszej opinii:

28

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

- art. 10 ust. 2 pkt 11 – w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy określa się obszary szczególnego zagrożenia powodzią;
- art. 15 ust. 2 pkt. 7 – w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego określa się obowiązkowo m.in. granice i sposoby zagospodarowania obszarów szczególnego zagrożenia powodzią;

Stąd, dane dotyczące zagrożenia i ryzyka powodziowego, zostały wprowadzone do obowiązującego Studium na podstawie ograniczenia w użytkowaniu terenów wynikające z ochrony ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Koszarawy dla aglomeracji żywieckiej - Rozporządzenie Nr 27/2012 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie z dnia 27 grudnia 2012 roku które weszło w życie 1 stycznia 2013 roku w skutek czego wynika konieczność zaktualizowania m.in. w tym zakresie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Weryfikacja zapisów

Zapisy Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jeleśnia przyjętego uchwałą Nr XVI/119/08 z dnia 12 lutego 2008 ze zmianami Uchwały Nr XLV/278/2014 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 28 lutego 2014 roku. dotyczące możliwości rozwoju Gminy oraz parametrów i wskaźników warunkujących możliwości inwestycyjne w obszarze Gminy.

Część I: Uwarunkowania

W części Studium dotyczącej Uwarunkowań przedstawiono szereg możliwości i mocnych stron rozwoju Gminy, zwrócono także uwagę na potencjał jaki daje położenie i lokalne uwarunkowania dla ewentualnych przyszłych mieszkańców. Autorzy studium w punkcie 4.2. określili zapisy dotyczące uwarunkowań lokalnych (...) *Uwarunkowania rozwoju wynikające z położenia gminy i powiązań z obszarami sąsiednimi – Gmina Jeleśnia leży w południowo - wschodniej części województwa śląskiego - w rejonie oddziaływania miasta Żywiec (siedziba Starostwa). – Geograficznie - przeważająca część obszaru gminy położona jest w Beskidzie Żywieckim, pozostała w Beskidzie Średnim (część północna, oddzielona rzeką Koszarawa).*²⁹ Ponadto zostało określone sąsiedztwo gminy w zapisach (...) *”Wszystkie gminy sąsiadujące położone są w terenach górskich, o zbliżonych warunkach fizjograficznych. Gminy Jeleśnia, Koszarawa i Świnna leżą w zlewni rzeki Koszarawa, a wraz z pozostałymi (z wyjątkiem Stryszawy) w obrębie zlewni rzeki Soły. Warunki naturalne tych gmin, ich walory przyrodnicze i turystyczne powodują występowanie zbliżonych problemów i możliwości rozwojowych, a w konsekwencji zasadność tworzenia związków, mających na celu wspólne rozwiązywanie*

²⁹ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jeleśnia przyjętego uchwałą Nr XVI/119/08 z dnia 12 lutego 2008 ze zmianami Uchwały Nr XLV/278/2014 Rady Gminy Jeleśnia z dnia 28 lutego 2014 roku s.6

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

problemów. Dotyczy to zwłaszcza problematyki ochrony środowiska, komunikacji, infrastruktury technicznej, rozwoju turystyki i promocji walorów. Szczególne powiązania i wspólnota interesów wiąże gminy położone w zlewni Koszarawy, wzdłuż drogi wojewódzkiej Żywiec - granica Państwa. W skali regionu o czytelnym strefowo-równoleżnikowym układzie struktury funkcjonalno-przestrzennej gmina zajmuje znaczące miejsce w strefie południowej, która obejmuje obszary o uznanych walorach przyrodniczych i dominującej funkcji rekreacyjnej oraz ochronnej. Uwarunkowania rozwoju, wynikające z wielkoobszarowych systemów ochrony przyrody (ECONET, ESOCh, NATURA) oraz położenia w znacznej części w granicach Żywieckiego Parku Krajobrazowego, obejmującego 7 gmin oraz sąsiedztwa BPN, Zagadnienia te omówiono szerzej w rozdziale 4.1 i 4.3.

Uwarunkowania te ogólnie odpowiadają zasadom przyjętym dla południowej strefy województwa w opracowaniach planistycznych na poziomie regionu, tj.:

- * uznanie nadrzędności funkcji ekologicznych,
- * dominująca funkcja turystyczno-rekreacyjna i uzdrowiskowa,
- * ograniczenie rozwoju funkcji kolidujących. –

Szczególne znaczenie dla rozwoju ma położenie przygraniczne, w tym przebiegająca przez gminę droga do przejścia granicznego w Korbielowie. Tereny przyległe po stronie słowackiej mają podobne walory przyrodnicze i turystyczne i na całej długości pasa granicznego stanowią obszar chroniony „CHKO Horna Orava”, na którym obowiązują zasady ochrony zbliżone do Żywieckiego Parku Krajobrazowego. Pasma Pilska po obu stronach granicy stanowi „obszar węzłowy” w systemie ECONET. Obecność drogi tranzytowej i drogowego przejścia granicznego (głównie o charakterze turystycznym) oraz przejścia turystycznego na Głuchaczkach należy traktować jako istotną szansę rozwoju gminy i ważny element dla jej promocji. – W związku z wyraźnie wzrastającym zainteresowaniem turystów nowym przejściem zwiększa się ruch samochodów na drodze krajowej, przebiegającej na całej długości przez gęsto zabudowane tereny. Związane z tym uciążliwości i zagrożenia bezpieczeństwa potwierdzają potrzebę realizacji obwodnicy i rozbudowy infrastruktury usługowej - w tym uwzględnienia możliwości rozwoju handlu przygranicznego. – Przewidywane zwiększenie ruchu tranzytowego na drodze stanowiącej barierę przecinającą korytarz ekologiczny o znaczeniu europejskim zobowiązuje do wprowadzenia odpowiednich zabezpieczeń - w tym m.in. ograniczenia prędkości na odcinku przebiegającym przez kompleks leśny w granicach Ż.P.K.

– Gmina położona jest w obszarze tradycyjnego zasięgu zainteresowania, „penetracji” turystycznej i wypoczynku świątecznego z kierunków Bielska, aglomeracji śląskiej, a w nieco mniejszym stopniu krakowskiej. Otwarcie graniczne i modernizacja oraz promocja „drogi karpackiej” zwiększy zainteresowanie formą turystyki samochodowej (możliwość okrężnych tras transgranicznych).

– Dogodne połączenia autobusowe i kolejowe oraz wieloletnie tradycje powodują, że miasto Żywiec będące siedzibą Starostwa oddziałuje bezpośrednio na gminę nie tylko w zakresie

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

obsługi, przewidzianym dla rejonu - ale stanowi również miejsce pracy dla części mieszkańców gminy. Sąsiedztwo Żywca stanowić może przesłankę dla rozwoju budownictwa mieszkalnego w północnej części gminy (funkcja „sypialni”).³⁰

Warto zauważyć że Autorzy Studium wymieniając wartości, w oparciu o które, może rozwijać się Gmina zwrócili uwagę zarówno na prowadzoną dotychczas politykę przestrzenną, która regulowała możliwości zabudowy, jak i na wartości przyrodniczo – krajobrazowe, które powinny pozostać chronione nie tylko w związku z wymogami prawnymi, ale także jako ogromna wartość sprzyjająca możliwościom rozwojowym obszaru. Autorzy Studium zwrócili także uwagę na istotne uwarunkowania stanowiące utrudnienia dla rozwoju Gminy. Te uwarunkowania również bezpośrednio wiążą się z analizami potrzebnymi dla wykonania bilansu zapotrzebowania na nowe tereny przeznaczone do zabudowy i zainwestowania.

„Gmina Jeleśnia w przeważającej części leży w granicach Żywieckiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny, utworzonych na podstawie Uchwały W.R.N. z dnia 13.06.1986r. i Rozporządzenia Nr 7/98 Wojewody Bielskiego z dnia 20.05.1998r. (Dz. U. Woj. bielskiego nr 8/98).

– Park jest obszarem prawnie chronionym, w obrębie, którego można jednak prowadzić racjonalną działalność gospodarczą uwzględniając dotychczasowy stan zagospodarowania i użytkowania terenów. W przypadku Ż.P.K. uchwała w sprawie utworzenia parku uznaje „potrzeby racjonalnie pojętej turystyki, sportu i rekreacji”, jako jeden z celów jego istnienia. Strefa ochronna (otulina) ma zabezpieczać park przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych, spełniając równocześnie rolę zaplecza przestrzennego i turystyczno - usługowego. – Stopień ochrony musi być proporcjonalny do zróżnicowanych walorów poszczególnych ekosystemów i obszarów, zatem rozwój oraz rozmieszczenie poszczególnych funkcji i elementów struktury przestrzennej należy dostosować do lokalnych uwarunkowań. Uznaje się, więc za słuszne utrzymanie ciągłości strategii ochrony i kształtowania środowiska przyjętej w poprzednich opracowaniach planistycznych w skali gminy i opartych na zasadach „strefowych”.³¹

Wymienione niekorzystne uwarunkowania są istotne dla wykonania zarówno analizy społeczno- gospodarczej jak i dla prognozy demograficznej. Zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 7 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym powinny być uwzględniane w Studium. Istotnym elementem analiz wykonanych na potrzeby bilansu zapotrzebowania na nowe tereny inwestycyjne w Gminie

³⁰ Ibidem s.10

³¹ Ibidem s.10

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

Część II – Kierunki zagospodarowania przestrzennego

„KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU FUNKCJI GOSPODARCZYCH

Ogólne problemy i kierunki rozwoju

Możliwość poprawy materialnych warunków życia mieszkańców uzależniona jest od właściwego ukierunkowania rozwoju gospodarczego, w tym wskazania i preferowania funkcji gospodarczych, dostosowanych do warunków naturalnych, społecznych, istniejącego zagospodarowania i miejscowych tradycji.

–Niekorzystne warunki naturalne dla rolnictwa, wyjątkowo rozdrobniona struktura gospodarstw, szczególnie wysokie koszty gospodarki rolnej w górach i równocześnie niskie plony powodują, że rolnictwo również w perspektywie nie może być głównym, a na pewno nie jedynym źródłem utrzymania lokalnej społeczności. Zatem - zgodnie z krajową strategią rozwoju regionów górskich gmina nadal - w coraz większym stopniu mieć będzie charakter wielofunkcyjny i musi poszukiwać alternatywnych źródeł ograniczenia bezrobocia i poprawy warunków ekonomicznych. Analiza aktualnych uwarunkowań potwierdza prawidłowy wybór preferowanych funkcji w wcześniejszych opracowaniach planistycznych i zasadność ich utrzymania.

– Dla wzrostu zamożności mieszkańców i gminy w najbliższym okresie decydujące znaczenie mieć będzie dalszy rozwój funkcji rekreacyjnej na całym obszarze. Podstawowym uwarunkowaniem rozwoju jest tu racjonalne wykorzystanie warunków naturalnych oraz zwiększenie atrakcyjności i konkurencyjności poprzez rozbudowę infrastruktury turystycznej i rozszerzenie oferty usług.

– Funkcja rolniczo-leśna powinna rozwijać się w powiązaniu z funkcją turystyczno-wypoczynkową. Rolnictwo wytwarzać będzie żywność głównie dla rynku lokalnego - w tym samo zaopatrzenia miejscowej ludności oraz turystów wypoczywających w gospodarstwach ukierunkowanych na „agroturystykę” i produkcję „zdrowej żywności”. Lasy gminy - po zwiększeniu stopnia lesistości do 62% nadal pełnić będą funkcję ochronną i wypoczynkową, ale równocześnie stanowią źródło miejscowego surowca dla rozwijającego się rzemiosła.

– Rozwój funkcji rekreacyjnej i rolniczo-leśnej oraz sektora usługowego, najkorzystniejszy w warunkach „rozwoju zrównoważonego” nie daje jednak gwarancji zapewnienia niezbędnej ilości miejsc pracy, pozwalającej na skuteczne zmniejszenie bezrobocia w możliwie krótkim czasie. Dlatego też przewiduje się ograniczony rozwój produkcji przemysłowej i innych form pozarolniczej działalności gospodarczej - nie kolidujących z obowiązującymi w gminie zasadami ochrony środowiska i funkcją turystyczną. Działalność tego rodzaju należy grupować w ściśle

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

określonych rejonach - poza obszarami szczególnie chronionymi, w odpowiedniej odległości od obiektów turystyczno-rekreacyjnych³².

Autorzy studium wskazują iż trudna topografia gminy oraz ograniczenie wynikające z niekorzystnego dla rozwoju rolnictwa klimatu i niskiej jakości gleb, ponadto ograniczenia związane z prawną ochroną środowiska wskazują na rozwiązania rozwoju gminy w poza rolniczych gałęziach gospodarki. W punkcie 6.2. *Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej przedstawione są zapisy dotyczące w/w zagadnienia.*

„Warunki naturalne Według ocen zawartych w opracowaniach specjalistycznych warunki naturalne w gminie są niekorzystne dla rolnictwa. Grunty klas III i IV stanowią zaledwie 19% powierzchni użytków rolnych. Wskaźnik „Jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej” wg 100 punktowej skali IUNG wynosi tu 44,6 punktów. Przy równoczesnej niekorzystnej strukturze gospodarstw (gospodarstwa do 1 ha - 66%, powyżej 5 ha - zaledwie 2,2%, średnia powierzchnia poniżej 2 ha z tendencją zmniejszania) i ich znacznym rozczłonkowaniu produkcja rolna ma głównie znaczenie lokalne i - poza produkcją mleka - nie ma charakteru „towarowego”. Obecne kierunki produkcji i struktura upraw nie w pełni uwzględniają warunki naturalne. W obrębie gminy wyróżniono kilka stref roślinno - klimatycznych na podstawie zasięgu pięter klimatycznych, różniących się między sobą głównie wartościami reżimu termicznego i pochodnymi. W mniejszym stopniu na podział mają wpływ warunki geologiczno-gruntowe i hydrogeologiczne. Tereny korzystne pod wszystkie uprawy rolnicze leżą w zasięgu izotermii średniej t0 roku powyżej +70C, co odpowiada czasokresowi trwania okresu wegetacyjnego ponad 210 dni. W obrębie gminy warunki j.w. występują w niewielkich fragmentach, w pobliżu górnej granicy tej strefy. W sumie jest to powierzchnia praktycznie nie mająca istotnego znaczenia gospodarczego dla kierunku rolnictwa.³³ W punkcie 6.3. *Kierunki i zasady rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej, autorzy zwracają uwagę iż zarówno w opracowaniach planistycznych jak i świadomości społecznej turystyka i rekreacja traktowana jest jako niekwestionowana główna funkcja gospodarcza gminy Jeleśnia. Podstawą jej rozwoju są wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe, umożliwiające wykorzystanie obszaru dla zróżnicowanych form wypoczynku, a zwłaszcza: – atrakcyjność obszarów górskich wynikająca z urozmaiconej rzeźby terenu i związanych z tym walorów przyrodniczych oraz estetycznych krajobrazu, uznanych w systemie ogólnopolskiej waloryzacji za „bardzo wysokie”.*

„Szczególną rolę ma tutaj masyw Piłska, drugiego, co do wysokości (po Babiej Górze) szczytu w Beskidach, wysoki stopień lesistości gminy, w której lasy zajmują 53,8% ogólnej powierzchni przy 28% w skali kraju; wysoka wartość przyrodnicza siedlisk leśnych, – korzystne walory narciarskie, omówione szczegółowo w opracowaniu pt. „Ocena potencjalnych terenów dla narciarstwa zjazdowego w Beskidzie Żywieckim” - ALL-CON 1991 - w tym długie i strome stoki,

³² Ibidem s. 38

³³ Ibidem s 39

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

korzystne warunki śnieżne (w rejonie masywu Pilska najdłuższy po Babiej Górze okres zalegania tzw. śniegu narciarskiego), – duża ilość i długość oraz różnorodność i atrakcyjność widokowa oznakowanych szlaków turystycznych - z szczególnie ciekawym szlakiem granicznym (tzw. główny beskidzki), – naturalne trasy spacerowe przebiegające niezabudowanymi dolinami i niżej położonymi polanami, – unikalne walory 4 istniejących oraz 4 projektowanych rezerwatów przyrody, 3 użytki ekologiczne, atrakcyjne „ścieżki przyrodnicze”, – stosunkowo niski stopień przeobrażeń antropogenicznych, w tym „zurbanizowania”, brak zakładów przemysłowych o wysokiej uciążliwości i innych znaczących źródeł skażenia środowiska, – niewielki (poza drogą kat. krajowej) ruch samochodów i jego wpływ na stan zanieczyszczenia powietrza i poziom hałasu, – atrakcyjność przyrodnicza i turystyczna sąsiednich gmin, – położenie przygraniczne, wysoka atrakcyjność przyrodnicza i turystyczna sąsiadujących terenów Słowacji, przejście graniczne w Korbielowie, umożliwiające ich zwiedzanie i penetrację oraz korzystanie z urządzeń rekreacyjnych (zwłaszcza nad orawskim zbiornikiem wodnym), – liczne obiekty zabytkowe i zachowane zespoły tradycyjnej zabudowy wiejskiej o dużych wartościach kulturowych i etnograficznych; polany - hale z obiektami związanymi z gospodarką pasterską, zwiększające atrakcyjność „krajoznawczą”. Turystyka już obecnie stanowi znaczące, a w przyszłości główne źródło dochodów mieszkańców gminy. Warunkiem tego będzie przestrzeganie zasad „rozwoju zrównoważonego”, pozwalających na zachowanie walorów przyrodniczych i poprawę stanu środowiska tam, gdzie w wyniku często nieprzemyślanych działań nastąpiła jego degradacja. Szczególne znaczenie ma tu proekologiczna polityka państwa, ale o praktycznych skutkach zadecyduje poziom świadomości ekologicznej miejscowych społeczności - a zwłaszcza uznanie bezpośredniego związku między stanem przyrody a poziomem turystycznej atrakcyjności obszaru. „³⁴

Należy zatem przyjąć, że ograniczenia niezbędne dla ochrony walorów przyrodniczych, omówione w rozdz. 4.3.1 chronią równocześnie walory turystyczne. Położenie gminy w granicach Żywieckiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny jest ważnym elementem jej promocji i stanowić będzie dla potencjalnego turysty formę gwarancji zdrowego wypoczynku w nieskażonym środowisku.

Analiza zgodności obecnie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z dokumentami planistycznymi w zgodzie z zapisem ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym mówią, że ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych (art. 9, ust. 4) i że rada gminy uchwała plan miejscowy po stwierdzeniu jego zgodności z ustaleniami studium (art. 20 ust. 1). Takie ustawowe zapisy zobowiązuje do rygorystycznego przestrzegania ustaleń studium. Na rysunku Studium wyznaczono zasięgi terenów przeznaczonych w obowiązującym planie pod

³⁴ Ibidem s.41

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

różne rodzaje zainwestowania i zagospodarowania. W wypadku gminy Jeleśnia w obowiązującym planie miejscowym występują tereny przeznaczone pod zabudowę położone poza zasięgiem stref przewidzianych dla różnych form zabudowy ustalonych w studium. Nie uwzględnienie tych terenów w studium, a w konsekwencji w następnych edycjach planu daje właścicielom działek położonych w ich granicach podstawę wystąpienia do gminy z żądaniem odszkodowania z tytułu obniżenia wartości nieruchomości (art. 36 ustawy). Problem dotyczy głównie zasięgu terenów przeznaczonych pod zabudowę indywidualną. Ustalenia planu dotyczące: zasad kształtowania ładu przestrzennego, ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, zasad obsługi w zakresie komunikacji i systemów infrastruktury technicznej oraz parametrów i wskaźników zabudowy zachowują generalnie zgodność z ustaleniami studium i nie zdezaktualizowały się. Pojedyncze elementy wymagające uaktualnienia to: (...) „– zasięg obszarów szczególnego zagrożenia powodzią i terenów zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych (wg dokumentu „Studium określające granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią dla terenów nieobwałowanych w zlewni rzeki Soły - gmina Jeleśnia”, – granice i warunki zagospodarowania dla stref ochrony konserwatorskiej (wg wytycznych konserwatora zabytków), uaktualnienia zapisów dotyczących różnych form ochrony przyrody i wprowadzenia granice proponowanych obszarów ochronnych sieci NATURA 2000 (wg rejestru Ministerstwa Środowiska), uaktualnienie zapisów dotyczących kierunku rozwoju systemu odprowadzenia ścieków (wybór wariantu gospodarki ściekowej - sukcesywna rozbudowa sieci kanalizacyjnej odprowadzającej ścieki z terenu całej gminy do oczyszczalni gminnej lub na teren miasta Żywiec), – rezygnacja z rezerwy pod zbiornik wodny „Sopotnia”, – rezygnacja z rezerwy terenu dla przeprowadzenia obwodnicy terenów zainwestowanych na trasie drogi wojewódzkiej nr 945. Ustalenia obowiązującego Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego w granicach administracyjnych gminy Jeleśnia dotyczące zasad zagospodarowania, ochrony, parametrów i wskaźników zabudowy do zastosowania przy aktualizacji studium zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego: - nieprzekraczalna linia zabudowy - 15 m od górnej krawędzi skarpy brzegowej cieków wodnych, - minimalna odległość budynków mieszkalnych, gospodarczych, inwentarskich i pensjonatów od granicy lasów - 25m. Cała cała gmina położna jest w terenie ochrony pośredniej ww. ujęcia wody i dla całej jednostki obowiązują ograniczenia, zakazy i nakazy jak dla strefy. - ochrona terenów położonych w granicach powołanych rezerwatów przyrody, - ochrona terenów położonych w granicach Żywieckiego Parku Krajobrazowego i jego Otuliny, - ochrona pomników przyrody oznaczonych na rysunku planu, - ochrona linii elektroenergetycznych 110KV i 15kV”³⁵

Spójność z innymi dokumentami planistycznymi w odniesieniu do Studium została zachowana. Jednoznacznie stwierdzono, że obowiązujące Studium uwzględnia zapisy i wymagania ww. dokumentów, wskazując konieczność wprowadzenia odpowiednich zapisów

³⁵ Ibidem s.51

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE OCHRONY PRZYRODY W KARPATACH

w procedowanych obecnie zmianach planów miejscowych. Równocześnie stwierdzono konieczność wprowadzenia zmian w obowiązujących planach miejscowych, mających na celu dostosowanie ich zarówno do obowiązujących przepisów prawnych, jak i sytuacji (w tym planistycznej) jaka ma obecnie miejsce w Gminie.

PODSUMOWANIE I WSKAZANIA

W odniesieniu do Gminy Jeleśnia, od strony planistycznej, istotnym obecnie dokumentem jest obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Można jednoznacznie stwierdzić, że konsumuje ono zapisy dokumentów nadrzędnych³⁶. Pomimo iż Studium nie jest aktem prawa miejscowego, to jednak precyzyjnie wyznacza kierunki rozwoju dla obszaru całej gminy, uwzględniając równocześnie, wymagania związane zarówno z ochroną przyrody jak i krajobrazu. W sytuacji, której 100% powierzchni Gminy jest pokryte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, można przyjąć, że zagadnienia związane z ochroną przyrody i krajobrazu są odpowiednio zabezpieczone. Należy podkreślić, że dostosowanie dokumentów planistycznych jakimi są zarówno Studium jak i plany miejscowe do obowiązujących wymogów prawnych jest niezbędne³⁷. Zgodnie z art. 20 ust.1. Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym plany miejscowe nie mogą naruszać ustaleń Studium, a co za tym idzie aktualizacji Studium. W związku z powyższym analiza obowiązujących nadal mpzp mogła być przeprowadzona, jedynie w odniesieniu do części zapisów, ze stwierdzeniem że plany te wymagają aktualizacji i uzupełnienia. Aktualizacja i uchwalenie zmian w MPZP umożliwi prawidłowe zabezpieczenie zarówno przyrody jak i krajobrazu przed nasilającą się antropopresją. Ponieważ zmianą planu objęty jest obszar całego sołectwa, warto rozważyć, na etapie sporządzania planów miejscowych możliwość wcześniejszego uchwalenia planu dla części terenów objętych opracowaniem, zwłaszcza terenów wymagających szczególnej ochrony. Ponadto na etapie opracowywania planów miejscowych należy zweryfikować możliwości finansowania przez Gminę realizacji zaplanowanych niezbędnych przedsięwzięć. Podsumowując, w Gminie Jeleśnia, polityka planistyczna realizowana jest sukcesywnie, a dokumenty planistyczne są sporządzane i aktualizowane.

Jakub Błachut

³⁶ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (M.P. z 2012 r. poz. 252), Plan Zagospodarowania Województwa Śląskie (2004), Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2020”, przyjętego przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą Nr III/47/1/2010 na posiedzeniu w dniu 17 lutego 2010 roku, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żywieckiego na lata 2006 – 2020. Strategia Rozwoju Gminy Jeleśnia na lata 2015-2020

³⁷ W przypadku Studium, w 2015r. w związku z przyjęciem przez Sejm Ustawy o rewitalizacji z dnia 9.10.2015 (Dz. U. 2015 poz. 1777), zmieniono niektóre zapisy Ustawy o Planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, związane z zawartością opracowania jakim jest Studium. W związku z powyższym gminy zostały zobowiązane do aktualizacji dokumentów SUIKZP.